

Lunds universitet
Historiska institutionen
HIS K01
Examinator: Hanne Sanders
Handledare: Emma Hilborn
27-05-2011 Blå rummet 10.00-12.00

Landets försvar- vår lifsfråga!

– en komparativ analys av försvarsvänners argument på nationell och lokal nivå

Anna Timan

Innehållsförteckning

1. INLEDNING.....	4
1.1 Syfte och frågeställning.....	4
1.2 Källmaterial, urval och urvalsproblematik.....	5
1.3 Tidigare forskning.....	7
2 ANALYTISK RAM.....	8
2.1 Komparativ metod.....	8
2.2 Disposition.....	10
3. BAKGRUND.....	11
3.1 Karlskrona stad.....	11
3.2 Karlskrona befolkning.....	12
3.3 Sveriges politiska situation och försvarsfrågan åren innan 1913.....	12
3.4 13 december 1913.....	15
4. FÖRSVARSRÅGÅN: EN HANDLEDNING.....	16
4.1 Något att värna om.....	16
4.2 Möjligheter till bevarande av självständighet.....	19
4.3 En befintlig krigsfara.....	21
4.3.1 Krigsfara i Norden.....	21
4.3.2 Krigsfara på grund av demokratin.....	22
4.4 Även ett neutralt land kräver ett försvar.....	22
4.5 Olika så kallade fredsgarantier.....	23
4.6 Budgeten och försvaret.....	24
4.7 <i>Försvarsfrågan: en handlednings förhållning i försvarsfrågan - Karlskrona</i>	26
5. <i>KARLSKRONA-TIDNINGEN</i>	27
5.1 Det står inte bra till vid Karlskrona örlogsstation eller vid flottan i övrigt.....	27
5.2 <i>Ryska inflytelser</i>	30
5.2.1 Grannarna inte sämre de.....	33
5.3 Kan om vi vill.....	33
5.3 Militärstaden.....	34
5.3.2 Blekinge och bondetåget.....	37
5.5 Neutralitetens eter.....	38
5.6 Att förlora fäderneslandets frihet.....	40

5.7 Första världskriget börjar	40
6 ANALYTISK KOMPARATION OCH SUMMERING	42
6.1 Ekonomiska argument	42
6.2 Säkerhetspolitiska argument.....	44
6.2.1 Neutraliteten	46
6.3 Sociala argument	47
6.4 Strategiska argument	48
6.4.1 Karlskronafrågan	50
7 SLUTSATS	50
8 AVSLUTANDE ORD.....	52
9 KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	54
Tryckta källor	54
Litteratur	54
Internet	55

1. INLEDNING

Många personer som jag har känt, som nu har gått bort, har haft anknytning till Karlskrona just som en militär stad. Ett exempel är min nu bortgångne farfar som jobbade på skonerterna Gladan och Falken. Andra har jobbat som så kallade ”pillemausare”, alltså varvsarbetare, på Karlskronas varv. Många personer i min närhet jobbar även de inom flotta eller annan militär verksamhet i staden. Idag går klockan 16 varje dag fortfarande en ström av bilar genom Karlskrona. Varvsarbetarna slutar då sitt pass och man känner genom denna trafiksituation fortfarande av Karlskronas maritima och militära inriktning.

Karlskrona är min födelsestad. Staden är nu, i jämförelse med andra städer i Sverige, en stad av mindre storlek. En gång i tiden har den dock med samma jämförelse varit den tredje största och till och med potentiell huvudstad. Varför var då staden en potentiell huvudstad kan man undra? Jo, det var endast på grund av dess strategiska läge och djupa hamnar. Faktorer som skulle göra Karlskrona till en militärstad. Försvaret och militärens institutioner utgjorde en stor del av staden under den tid som ska undersökas i denna uppsats; början av 1900-talet.

Runt 1980 var en nedläggning av försvarets institutioner aktuell, i hela Sverige såväl som i Karlskrona. Denna fråga involverade många människor, speciellt i Karlskrona då flertalet karlskroniter fortfarande jobbade inom denna gren. Beslutet som fattades föll till slut på att verkligen lägga ned en stor del av stadens militära förläggningar, denna gång räddades dock staden av it-boomen.

Runt år 1914, var även då försvarsfrågan aktuell efter det att unionen med Norge blivit upplöst. Försvarsberedningar blev tillsatta för att utreda försvarsfrågan, huruvida försvaret skulle nedrustas eller finnas kvar på samma nivå som innan.¹ Detta kom då självklart att, liksom senare, på 1980-talet, bli en fråga av stor vikt för de boende i Karlskrona. Staden var beroende av flottan för sin överlevnad!

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att belysa den försvarsvänliga inställning som fanns i Sverige under 1913 och 1914. Samma inställning vill jag belysa i staden Karlskrona. Genom en jämförelse av inställningen på dessa båda nivåer vill jag sedan kunna diskutera skillnaderna dem

¹ Lars- Arne Norborg. *Sveriges historia under 1800- och 1900-talen. Svensk samhällsutveckling 1809-1986.* S 179.

emellan och därigenom kunna resonera kring hur man i Karlskrona argumenterade för försvarrets bibehållande och potentiella utökande.

Till skillnad från den försvarskritiska agitationen som syntes och hördes högt under dessa år med många sammanställningar och broschyrer och liknande och tidigare, gjorde inte den försvarspositiva argumentationen lika mycket väsen av sig. Detta är i alla fall vad det verkade det som vid en snabb överblickning av diskussionerna under denna period. Under denna period i försvarsfrågetider, 1913-14, uppmärksammar den försvarspositiva sidan folket om sina åsikter mer frekvent och tydligt än tidigare och det vill jag fokusera på i denna uppsats.

Syftet med att använda Karlskrona som en del i detta studium är att försvarsfrågan känns som ett politiskt slagträ i denna tid av politisk orolighet och snabba regeringsbyten och det känns som om den något sätt förs på över folkets huvuden. Jag vill, genom att titta närmare på Karlskrona, visa på hur debatten skiftade inom landet, inte bara i försvarsvännernas nationella argumentation, utan också densamma på lokal nivå. Genom att analysera en källa som får svara för den nationella nivån, *Försvarsfrågan: en handledning*, och en som får svara för den lokala nivån, *Karlskrona-tidningen* och sedan jämföra dessa hoppas jag kunna visa på detta.

Min frågeställning är som lyder:

- Vad fokuserar den försvarspositiva sidan på i sin argumentation, på nationell nivå, *Försvarsfrågan: en handledning*, och på lokal nivå, *Karlskrona-tidningen*?
- Vad finns det för likheter/skillnader i agitationen på de båda nivåerna?

Jag vill även kunna resonera över vad dessa skillnader och likheter påverkades av, var de uppträder och i detta resonemang även ta hänsyn till deras övriga kontext.

1.2 Källmaterial, urval och urvalsproblematik

Det källmaterial jag kommer använda mig av i min analys utgörs dels av ett verk under namnet *Försvarsfrågan: en handledning*. Denna utgavs 1913. Verket är en slags sammanställning av hur försvarsfrågan diskuterats över hela perioden, med fokus på den senare tiden av perioden och med stort fokus på den försvarspositiva sidans argumentation dessutom.

Redaktionen menar att deras plan i arbetet har varit att följa den försvarsfientliga agitationen, men att parallellt med dessa argument presentera försvarsvänliga uttalanden. De menar sig inte ta ställning i frågan men säger att om tendensen i texten är någon så är den att de vill visa

att ju mer som görs för de breda lagrens bästa, desto viktigare blir försvaret för svenska folket, eftersom de då får mer att vilja försvara. De påpekar även i förordet att om man skulle uttrycka bokens tendens i tre ord skulle dessa vara: ”svensk försvarsviljas stärkande”.²

Med ovan nämnda uttalande, om den viktiga viljan att försvara, i åtanke menar jag att denna bok är en beskrivning av argument som kan övertyga folk om att de verkligen har något att försvara och således är detta en text med tydlig försvarsvänlig karaktär.

Försvarsfrågan: en handledning gavs ut av Svensk tidskrift som grundades för andra gången 1911 och då av Eli Heckscher och Gösta Bagge, med olika politiska uppfattningar, Bagge konservativ och Heckscher liberal.³ I flera fall av läsning i tidningar från samma tid uppkommer det uttalanden som dock uttrycker att just publicerandet av *Försvarsfrågan: en handledning* är bekostat av högerkrafter. Jag väljer att använda *Försvarsfrågan: en handledning*, då jag vill studera just denna försvarsvänliga argumentation som väl framkommer i detta verk. Verket kommer ibland i uppsatsen kallas för *Handledningen*.

Även då jag finner förordets karaktär något versatilt menar jag att boken i sin helhet klart och tydligt framför försvarsvänliga argument och därför väljer jag att använda denna. En väl strukturerad argumentation i försvarsvänlighetens anda på nationell nivå är detta, även då huvudmännen står på olika politisk grund, och det är just det som jag vill använda mig av i denna undersökning.

Min andra källa som är tänkt att användas parallellt med *Försvarsfrågan: en handledning* är dagstidningen *Karlskrona-tidningen*. Tidningen är under undersökt period en högertidning och alltså med samma politiska inriktning i försvarsfrågan som *Försvarsfrågan: en handledning* har. *Karlskrona-tidningen* väljer jag att använda just på grund av dess politiska tendens som därigenom gör den jämförbar med *Försvarsfrågan: en handledning*.

Jag utgår här ifrån två försvarsvänliga källor som tillsammans utgör en grund för att besvara min frågeställning. Tidsperioden 1913 – 1914 är aktuell för båda källorna. Jag har valt dessa två år på grund av att försvarsfrågan i *Karlskrona-tidningen* under perioden är frekvent uppmärksammat. Perioden innefattar ej hela 1913 eller 1914. Det första året startar i september och 1914 slutar i samma månad. Detta val har gjorts dels för att två hela år hade resulterat i för mycket material och dels på grund av att första världskriget startar där min period avslutas

² *Försvarsfrågan: en handledning*. 1914. Förordet.

³ Johan Westrin. *Svensk tidskrifts historia*. http://www.svensktidskrift.se/?page_id=18

och försvaret då verkligen kommer att mobiliseras och resultera i att försvarsfrågan får en något annorlunda karaktär. Att välja denna period ger också en möjlighet att se hur resultatet av denna politiskt oroliga tid och hur försvarsfrågan kunde formuleras i Karlskrona vid krigets utbrytande.

1.3 Tidigare forskning

Hans Holmén har skrivit en avhandling med namnet *Försvar och samhällsförändring* i vilken han undersöker avvägningsfrågor i svensk försvarsdebatt under åren 1880-1925. Han tar i sin avhandling upp åren 1905-1914 som fas två av tre i försvarsfrågan. Holmén vill i första hand i sin avhandling svara på frågan om hur attityderna till det yttre och inre försvarets plats i statens budget förändras över hela perioden, 1880 till mellankrigstid. Han visar även på hur konkurrensen om budgeteringen såg ut försvarsgrenarna emellan. I den fas i *Försvar och samhällsförändring* som behandlar de årtal jag valt att fokusera på vill Holmén undersöka hur partiernas ståndpunkter förändras 1905-1914 samtidigt som det ovan nämnda fokus fortfarande ligger kvar. Holmén går här även igenom de olika partiernas valprogram.⁴

Holmén diskuterar argumentationen som sker i de olika kommittéer och utskott som var satta till att arbeta just med försvarsfrågan. Min analys är som sagt endast inriktad på för det första den försvarsvänliga argumentationen och för det andra inte på samma politiska nivå som Holmén. Holmén behandlar diskussioner som skett i riksdag och utskott medan jag diskuterar den offentliga debatten. Jag vill även till skillnad från Holmén, som i mångt och mycket främst fokuserar på konkurrensen inom budgeteringen i landet, fokusera på skillnaderna i argumenteringen på lokal och nationell nivå. Jag hoppas att min undersökning kan komplettera Holmén.

Det finns två historiska encyklopedier som behandlar Karlskrona. I den ena av dessa, Hillboms *Karlskrona 300 år*, i det band som behandlar 1900-talet tas försvarsfrågan i staden upp. Denna innefattar en snabb genomgång av den liberala statsministern Staaffs Karlskronatal, men större vikt läggs på detaljer och personer runt omkring än på själva försvarsfrågan. Dock kommer denna volym delvis användas i bakgrundsteckningen.⁵

⁴ Hans Holmén. *Försvar och samhällsförändring. Avvägningsfrågor i svensk försvarsdebatt 1880-1925*. 1985.

⁵ Rune Hillbom. *Karlskrona 300 år- en återblick i ord och bild 1863-1930*. 1979.

2 ANALYTISK RAM

2.1 Komparativ metod

Enligt forskaren inom statsvetenskap Thomas Denk kan komparativa studier vara till hjälp när man vill utveckla och pröva olika politiska teorier. Genom att göra en jämförelse mellan olika objekt kan man studera olikheter och likheter inom politik. Resultatet från en komparativ jämförelse visar på hur ”politiska fenomen förhåller sig till varandra och till olika kriterier”⁶. Denk menar att komparativa studier är viktiga för vår förståelse av politik.⁷

Enligt Stellan Dahlgren och Anders Florén är komparation ett grundläggande vetenskapligt arbetsätt även inom den historievetenskapliga grenen. De menar att historia inte kan skrivas utan att olika jämförelser mellan olika förhållanden och tidsperioder görs. Vid en undersökning kommer likheter och skillnader fram, och just skillnader, menar Dahlgren och Florén, är ofta ”intressanta och kan kontrasteras mot varandra för att man skall finna orsaken till skilda utvecklingar på olika håll”.⁸

Dahlgren och Florén poängterar dock att denna metod mest frekvent används inom antropologisk, statsvetenskaplig och sociologisk forskning men att även vissa historiker har använt sig av den. En av dessa är Marc Bloch som enligt Dahlgren och Florén påpekar att man genom komparation av olika länder kan få fram nya perspektiv och fenomen.⁹

Jag tänker mig här en användning av den komparativa metoden för att undersöka skillnaden mellan två källor, *Karlskrona-tidningen* och *Försvarsfrågan: en handledning*, dessa båda på olika nivåer, istället för olika länder som Bloch, i samhället men med samma grund: sin politiska inriktning och sin försvarsvänliga argumentation. Detta för att, med förhoppning om att så som Bloch, få fram nya perspektiv på ämnet i fråga.

Min komparativa analys kommer sedan att utgå från en analysmodell, som förklaras nedan:

Den analysmodell som kommer användas är strukturerad av Thomas Denk, och består av tre komponenter. Den första komponenten är den *beroende faktorn*, vilken är ett fenomen som man med studien ämnar förklara. Den andra komponenten är en *oberoende faktor* (kan även vara fler än en), vilken är ett fenomen som syftar till att förklara den beroende faktorn. Till

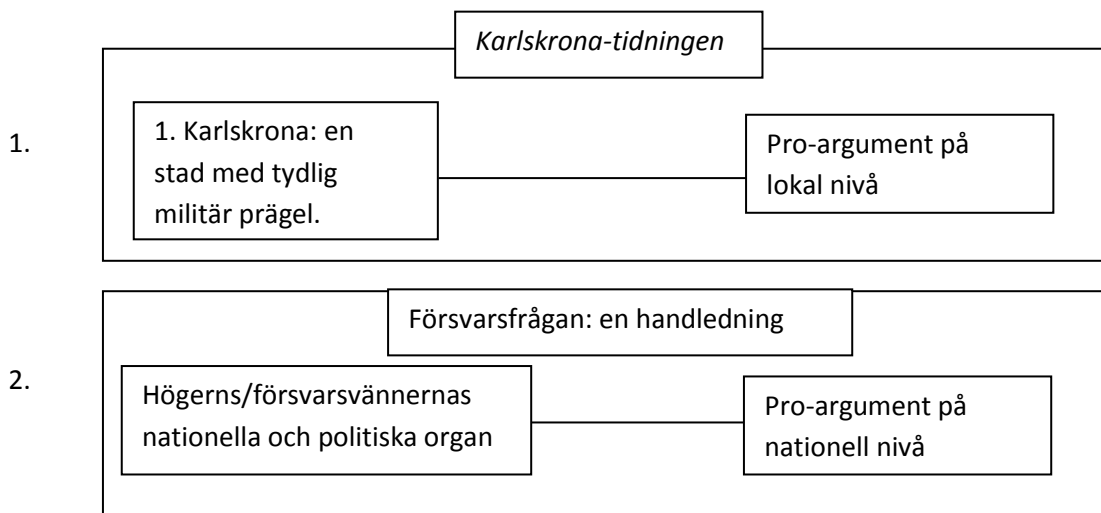
⁶ Thomas Denk. *Komparativ metod- förståelse genom jämförelse*. 2002. S. 7.

⁷ Thomas Denk. *Komparativ metod- förståelse genom jämförelse*. 2002. S. 7.

⁸ Stellan Dahlgren & Anders Florén. *Fråga det förflutna. En introduktion till modern historieforskning*. 1996. S. 195.

⁹ Dahlgren & Florén. 1996. S. 196.

sist finns den *kontextuella faktorn*, vilken är en ram till de andra faktorerna, det som krävs för att den oberoende faktorn ska kunna påverka den beroende faktorn på det sätt som den gör. Analysmodellen som gäller för denna studie kan illustreras som nedan, i en boxfigur:¹⁰



I boxfigur nummer ett framkommer det att pro-argumenten på lokal nivå är en beroende faktor som påverkas av den oberoende faktorn, vilken är Karlskrona som en militärt inriktad stad. *Karlskrona-tidningen* är den kontextuella faktorn. Alltså förväntas innehållet i pro-argumenten på lokalnivå påverkas av den oberoende faktorn, detta med tillägget att det måste ske inom *Karlskrona-tidningens* ram.

Likadant är det i boxfigur nummer två där det framkommer att den oberoende faktorn, högers och försvarsvännernas nationella och politiska organ påverkar pro-argumenten på nationell nivå. Att detta sker i *Försvarsfrågan: en handledning* är den kontextuella faktorn.

Genom att göra en komparativ analys och då ta sin utgångspunkt i antingen en teori eller en modell, kan man Enligt Denk, utveckla en hypotes.¹¹ Eftersom dessa båda modeller ovan anger en förväntad situation på de båda nivåerna visar de alltså även på min hypotes: att det kommer finnas skillnader i argumenten på lokal och nationell nivå. Detta eftersom både den kontextuella faktorn och den oberoende faktorn är olika i de båda boxfigurerna. På vilket sätt de oberoende faktorerna påverkar de beroende faktorerna, alltså hur argumenten ser ut på de olika nivåerna, kommer vidare diskuteras efter att jämförelsen mellan de båda modellerna har

¹⁰ Denk. 2002. S. 15.

¹¹ Denk. 2002. S. 15.

gjorts. Jämförelsen kommer att ske mellan de båda beroende faktorerna med kontextuella faktorn i åtanke .

För att bättre kunna visa på skillnader och likheter på lokal och nationell nivå inom pro-argumenteringen av försvarsfrågan delar jag in argumenten i fyra kategorier. Liksom Holmén, som har gjort en studie liknande denna, delar jag in argumenten i säkerhetspolitiska, strategiska och ekonomiska argument. Holmén menar att hans metodiska uppdelning kräver avgränsade argumentkategorier¹² och så gör även jag. Det jag dock gör, som ej Holmén gör, är att lägga till en kategori som jag kallar för sociala argument.

I sina kategorier lägger Holmén och således även jag värderingar och tolkningar för att kunna placera och sedan jämföra dessa med varandra, och tolkningarna görs beroende på vem som använder argumentet och i vilket sammanhang detta görs.¹³

Säkerhetspolitiska argument är lika med uttalanden som innehåller Sveriges förhållande till andra länder och om neutralitet. *Strategiska argument* är uttalanden om hur försvaret ska användas. *Ekonomiska argument*, så som det också verkar, hur statens pengar skall disponeras. Slutligen *sociala argument*, uttalanden som rör de friheter, garantier och rätter som folket har fått eller ska få.

2.2 Disposition

Uppsatsen kommer inledas med en bakgrund som tecknar det politiska läget i Sverige under åren innan och under undersökt period. Här kommer det tas upp hur regering och riksdag såg ut och även hur man agerat i försvarsfrågan fram till 1913 då min analys tar avstamp. I bakgrunden kommer Karlskronas historia så smått tas upp då det är angeläget med viss bakgrundskunskap om staden för att förstå vidare resonemang angående hur Karlskronas situation kan ha påverkat argumentationen i försvarsfrågan.

Analysen kommer sedan att börja med en tolkning av hur de försvarsvänliga argumenten såg ut på nationell nivå genom diskussion av *Försvarsfrågan: en handledning*. Påföljande del av analysen blir en undersökning av vilka argument som tas upp i *Karlskrona-tidningen*.

Argumenten kommer sedan att delas in i olika kategorier, detta för att kunna jämföra vilka sorters argument som yttras på de olika nivåerna, nationellt och lokalt. Ett avslutande avsnitt

¹² Holmén. 1885. S. 17.

¹³ Holmén. 1885 S. 17.

kommer finnas där de olika kategorierna går igenom och nivåerna diskuteras. En viss analytisk diskussion kommer dock att ske löpnade. Därefter följer sedan en sammanfattning av resultaten och avslutande ord.

3. BAKGRUND

3.1 Karlskrona stad

Karlskrona grundades 1679 med anledning av att kungen eftersökte en ny marin militärbas och staden planerades och byggdes sedan med tanke på detta.¹⁴ Karlskrona hade alltså från början en endast militär anledning till sin existens. En stad som var helt och hållet planerad för sitt militära syfte vilket kunde och kan ses exempelvis på stadens utformning med breda paradgator och ett strukturerat rutnät av alla kvarter. En tunnel gick och går även under hela staden vilken byggdes 1887 för transport mellan järnvägsstationen och varvet.¹⁵

Staden skyddades av inre och yttre befästningar. Av dessa var två yttre befästningar; Kungsholms fort och Drottningsskärs kastell, båda byggda på 1600-talet. Under 1700-talet byggdes det inre skyddet bestående av två befästningstorn upp. För att skydda själva staden, med sitt varv och sin hamn, byggdes två bastioner upp, Kungshall och Aurora.¹⁶

Det fanns så som nämnts även ett stort varv. Detta varv blev redan under 1700-talet ett centrum för tekniskt nyskapande exemplifierat i Polhemsdockan och Femfingerdockan med mera. Örlogsvarvet bredde, och breder fortfarande, ut sig över en mycket stor del av stadens huvudö, Trossö, och skyddades av en lång varvsmur.¹⁷

Under 1900-talet byggdes ett stort antal pansarbåtar, direkt efter övergången från trä och segel till pansar och ånga på Örlogsvarvet i Karlskrona. Bland annat byggdes den omdiskuterade F-båten, senare döpt Sverige, här. Likaså byggdes Dristigheten, och Äran år 1900 respektive 1902 här.¹⁸

¹⁴ Carlsson & Lönnbom. *Örlogsstaden Karlskrona- ett levande världsarv*. 2002. S 9.

¹⁵ Carlsson & Lönnbom. 2002. S 13.

¹⁶ Carlsson & Lönnbom. 2002. S 13.

¹⁷ Carlsson & Lönnbom. 2002. S 15

¹⁸ Carlsson & Lönnbom. 2002. S 15, 19.

3.2 Karlskrona befolkning

Självklart behövdes det arbetare och militärer som kunde bemanna alla arbetspositioner på både varv, bastioner och andra militära institutioner som hörde Karlskronas militära anläggning till. Detta medförde att Karlskrona fick erfaras en betydande inflyttning av människor under 1870-talet. Enligt Hillbom hade staden 1870 cirka 16700 invånare men detta ökade under de följande åren så att invånarantalet år 1905 stod på hela 26700. Vid ungefär samma tidpunkt, runt sekelskiftet, hade varvet lika många anställda som vid de andra verkstäderna i staden.¹⁹

Om vi går något tillbaka i tiden, till mitten av 1800-talet, sattes ett marinregemente upp i staden vilket innehade cirka 800 man. Dessa var menade att tjänstgöra som marininfanteri och om de befann sig på land skulle de göra garnisonstjänst. Dock avvecklades detta och avvecklingen kom att innebära en kännbar nedgång för staden som dock kompensades 1902 igen då ett nytt regemente kom till staden. Samma år uppsattes även ett grenadjärregemente i Karlskrona och något år senare ett fästningsingenjörskompani.²⁰

Under 1700- och 1800talet utbildades huvuddelen av Sveriges flottas manskap i Karlskrona. Det fanns även en skeppsgossekår som skulle se till att det ständigt skulle komma nya utbildade, möjliga att fastanställa inom marinen. Utbildningen bedrevs vid Karlskrona Örlogsskolor.²¹

För att binda samman staden med resten av Sverige på annat sätt än sjövägen byggdes under 1800-talet järnvägsförbindelser upp. Dessa gick till Kristianstad och Växjö och innebar att Karlskrona blev mer lättillgängligt.²²

Som synes var Karlskrona en stad som där många jobbade inom militären eller inom varvet. Detta bör ha i åtanke vid läsning av resterande del av uppsatsen.

3.3 Sveriges politiska situation och försvarsfrågan åren innan 1913

Det har säkerligen alltid funnits en diskussion kring försvaret i de flesta länder, i större eller mindre skala. Så även i Sverige. I bakgrunden till denna uppsats kommer avstamp tas redan på 1860-tal då Lantmannapartiet hade en nyckelställning med en majoritet i andra kammaren

¹⁹ Hillbom. 1979. S 80.

²⁰ Hillbom. 1979. S. 80.

²¹ Carlsson & Lönnbom. 2002. S. 27.

²² Carlsson & Lönnbom. 2002. S. 27.

och innehade därmed även en stor del av bestämmandet i finansfrågor som ju försvarsfrågan här var. Redan innan 1900-talets början var skatte- och försvarsfrågan alltså ett hett samtalsämne.²³

På 1860-talet var Sveriges försvar föråldrat. Sveriges försvar bestod till största del av en indelt arme på cirka 25 000 man som enligt Norborg var ofullständigt övad och illa rustad. Man hade dock infört ett slags värnplikt, beväringen, men denna var i mycket liten skala fungerande. Reglerna för denna beväring var ofullständiga och man kunde leja en annan man att ta ens plats. Övningstiden var endast 30 dagar.²⁴

Denna situation tyckte varken kungen, regeringen eller majoriteten i första kammaren var ett gott förhållande och ville således ändra på det. Man ville ha en helt ny armé som skulle vara uppbyggd på en ny slags värnpliktsordning med förlängd övningstid. Frågan blev då vad som skulle offras för att kunna genomföra denna reorganisation. Olika åsikter i denna fråga var det som ända fram till försvarsfrågans lösning, många år senare, kom att vara det som oenigheten byggdes på.²⁵

1885 togs ett beslut om längre övnings- och värnpliktstid och mindre grundskatt (som bönderna betalade för att bekosta värnplikten). 1892 togs ännu ett beslut, en bred uppgörelse om försvaret. Värnpliktstiden blev nu 20 år och övningstiden 90 dagar. Grundskatten skulle komma att avvecklas inom ett 10-årsspann menade man.²⁶

Det som skedde år 1892 gick igenom dels på grund av den så kallade russifieringskampanjen i Finland och dels på grund av försämrade förhållanden med Norge. Det ledde till byggande av pansarbåtar och ett slags skydd av malmбанan i norra Sverige. 1902 fortsatte försvarsreorganisationen genom härordningen vilket innebar att den indelta armén togs bort helt och övningstiden utökades ytterligare till 240 dagar.²⁷

Under åren 1885 och 1905 förändras det politiska läget i Sverige. Sandström menar att det bara under det sista året i denna period, 1905, inträffar flera händelser av stor betydelse för hur organisationen av försvaret skulle komma att utvecklas. En av dessa är uppbrottet i unionen med Norge. Efter unionsupplösningen bildar Karl Staaff regering. Han inleder nu ett ut-

²³ Norborg. 1988. S. 168-169.

²⁴ Norborg. 1988. S. 168-169.

²⁵ Norborg. 1988. S. 168-169.

²⁶ Norborg. 1988. S. 170-172.

²⁷ Norborg. 1988. S. 170-172.

redningsarbete för att kunna planera hur försvaret i fortsättningen ska komma att se ut. Detta genom dels en militär försvarsplan, dels en statsfinansiell granskning.²⁸

Enligt Norborg gick Sverige under denna period mot ett demokratiskt genombrott. Bitar i detta pussel menar han bland annat var att landsorganisationen och en kooperativ riksorganisation bildades, socialdemokraterna kom in i riksdagen och att ett liberalt parti bildades. Det sista är här viktigt då detta parti hade parlamentarism och allmän rösträtt som mål med sin politik. Vägen kantades av två krafter; de liberala och de konservativa (med kungen på sin sida). De senare protesterade kraftigt mot de sociala och politiska reformer som exempelvis socialdemokraterna förespråkade för Sverige. Protesterna resulterade bland annat i ett flertal misslyckanden för liberalerna i olika frågor och så småningom även i försvarsfrågan.²⁹

1911 hölls val i vilket det gick kraftigt uppåt för socialdemokraterna och det motsatta för högern. Liberalerna blev nu tvungna att vara beredda att axla regeringsposten. Enligt Wieslander var det först nu som försvarsfrågan blev en partiskiljande fråga.³⁰

Socialdemokraterna pläderade för en försvarskritisk hållning för Sveriges del vilket Norborg exemplifierar med Per Albin Hanssons uttalande ” Icke en dag eller ett öre mera åt militarismen”³¹ Högern var som sagt försvarsvänliga. Inom liberala partiet var det dock komplicerat. Här var det uppdelat mellan pacifister och försvarsvänner. Dock gjorde partiet som utlovat, när Staaff bildade en rent liberal ministär efter valet 1911, de minskade försvaret.³²

Staaff och hans ministär försökte gå en balansgång mellan höger och vänster i försvarsfrågan för att inte bli kritiserade sönder och samman. Fyra försvarsberedningar blev tillsatta för att utreda hur det egentligen stod till med Sveriges försvar och resultatet kom ut som följande: Ingen plats för militären skulle ges i budgeten medan liberalerna var i majoritet och den planerade F-båtens byggande sköts upp.³³

Detta resulterade självklart i agitation. Kungen uttryckte tillsammans med högerledarna oro över Sveriges framtid och insamlingar för att ändå bygga denna så kallade F-båt startades.³⁴ I december 1913 försökte Staaff i sin position som statsminister hitta någon slags kompro-

²⁸ Anders Sandström *Pansarfartyg åt Sveriges flotta. En studie om flottan och striden om F-båten 1906-1909*. 1984. S. 108.

²⁹ Norborg. 1988. S. 170-172.

³⁰ Hans Wieslander. *I nedrustningens tecken*. 1966. S 3.

³¹ Norborg. 1988. S. 178.

³² Norborg. 1988. S. 178.

³³ Norborg. 1988. S. 178-179.

³⁴ Norborg. 1988. S. 179.

misslösning. Han uttalade sig om denna lösning i Karlskrona den 21 december 1913.³⁵ Lösningen skulle inte komma att bli så framgångsrik och i februari året därpå avgick det så kallade bondetåget mot Stockholm för att protestera mot hur liberalerna styr landet och visa sin sympati med kungen. Kungen höll här ett tal som var kritiskt mot att Sverige skulle dra ner på sitt försvar. Efter detta fick Staaffska ministären avgå och avlöstes senare under 1914 av en konservativ/höger ministär med Hammarskjöld i spetsen.³⁶

3.4 13 december 1913

Den 13 december 1913 är försvarsfrågan i hög grad ett levande samtalsämne i Karlskrona. Statsministern har bestämt sig för att komma till staden denna dag och hålla det tal som i efterhand kom att kallas Karlskronatalet. Många människor både från Karlskrona och från andra delar av landet, var samlade denna dag för att lyssna till Sveriges politiske ledare. Tidningarna i staden skriver om hur Staaffs långa tal kantats av applåder när ministern talat om sin regerings vändning i försvarsfrågan på grund av de balkankrig som utbrutit.³⁷

I sitt tal ställer Staaff sig frågan huruvida den oro och spänning som under ett par års tid fyllt luften i Europa och om balkankriget, som tillägg till denna oro och spänning, har gett en större anledning att frukta ett europeiskt storkrig? Staaff medger i sitt tal att en skör tråd som hållit flera gånger innan, snabbt kan brista, och att det då för en liten stat finns saker att tänka på som innebär annat än att indragas i strid vid krig, stormakter emellan. Han menar att många politiker gör en stor sak av att en liten stat, som Sverige, kan bli ett lovligt byte för en rovgirig stormakt som bakom det stora krigets rökråd tar sig an ett mindre erövringskrig. Han menar även att denna eventualitet ofta poängterats till kraftig överdrift.³⁸

Staaff fortsätter dock med orden:

”Men det är en sak att vara övertygad om, att våra grannar icke förnärvarande hysa några brottsliga planer mot vår självständighet och vårt lugn, en annan att noggrant överväga vårt politiska läge och bilda oss en samlad föreställning om vilka faktorer vi för framtiden kunna hava att räkna med. Det är ett ämne, som små stater så väl som stora fritt och öppet kunna och böra diskutera.”³⁹

³⁵ Staaff. *Tal i försvarsfrågan hållet i Karlskrona den 21 december 1913*. S. 1.

³⁶ Norborg. 1988. S 180.

³⁷ Hillbom. 1979. S. 5-6.

³⁸ Karl Staaff. *Tal i försvarsfrågan*. 1914. S. 5-6.

³⁹ Staaff. 1914. S 5-6.

Liberalerna och deras ledare Karl Staaff har precis bestämt sig för att göra sin politik mer försvarsvänligt inriktad. Det är detta han förklarar i Karlskrona denna dag. Han menar nu att, istället för att minska på försvarets budget som innan varit aktuellt för de liberala, Sverige på allvar måste sörja för sitt väpnade försvar för att kunna upprätthålla den neutralitet som Sverige står för. Staaff poängterar att stor vikt ligger på att Sveriges försvar begränsas av folkets litenhet och landets ekonomi och således måste man istället satsa på effektivitet genom total planmässighet.⁴⁰

Staaff och hans ministär har alltså härmed beslutat sig för att köra på en mer försvarspositivt inriktad politisk väg. Högern tycker däremot fortfarande att liberalernas valda väg är för smal och vill ha motorväg till ett Sverige som de tycker ska vara fullt försvarsdugligt och säkert. Liksom Staaff och även det påföljande Hammarskjöldska ministeriet ansåg, att försvarsfrågan är ett ämne värt att diskutera, tar här nedan en fortsatt diskussion i ämnet vid; den försvarsvänliga argumentationen i försvarsfrågan 1913 och 1914.

4. FÖRSVARFRÅGAN: EN HANDEDNING

4.1 Något att värna om

I *Försvarsfrågan: en handledning* menar redaktionen från Svensk tidskrift att ovilja i landet till att ha ett försvar grundas i att medborgarna ej känner att de har något att värna om. Redaktionen försöker i sitt första kapitel klargöra vilka värden svenska folket egentligen har att försvara. De menar att man kanske vågar ”hoppas, att det icke skall bliva alltför svårt att övertyga det svenska folket om att de har något att försvara”⁴¹ Vad har då Sverige att försvara enligt denna redaktion?

Redaktionen menar att tanken om värdet på den nationella känslan ej längre finns på samma sätt som den borde göra, speciellt hos de breda folklagren. En alltför okritisk uppskattning för hur det ser ut i andra länder leder till en undergrävd nationalistisk känsla och gemenskap. En sådan skadad nationalistisk känsla och gemenskap kan ej finnas om en vilja att försvara sitt land ska finnas hos folket. Redaktionen menar att detta måste bekämpas.⁴²

⁴⁰ Staaff. 1914. S. 9.

⁴¹ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 4.

⁴² *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. Kap 1.

Dock menar författaren att det finns en tillstymmelse till hopp. Detta hopp kommer ifrån den socialdemokratiska vänsterns håll och man exemplifierar denna anda med ett uttalande av Ellen Key. I sitt yttrande menar hon att om folket skulle stå försvarslösa inför ett hot skulle blodet i deras ådror förvandlas till eld och själen skulle fyllas med vilja även bland ungdomar och arbetare. Även i de olympiska spelen börjar en svensk nationell anda bli synlig hos de som annars undertrycker denna känsla. Redaktionen menar att det förnekande av nationella värden som tidigare varit i hög grad gällande bland socialdemokraterna nu minskar, vilket enligt redaktionen är en positiv trend.⁴³

För att en nationell anda och en vilja att försvara sitt land skall infinna sig hos folket visas vidare vad svenska folket egentligen har åstadkommit under de senaste åren, här från 1905 och framåt. För, menar redaktionen, det har skett mycket under dessa år,⁴⁴ och på detta reformarbete måste ett organiserande av försvaret följa. Ett likhetstecken sätts här mellan socialt reformarbete och ett stärkande av försvaret.⁴⁵

Redaktionen menar nu att om folk inser att de verkligen har något att försvara och att det kanske är ganska gott att leva i Sverige, måste det också visas på vad som kan komma att bli frukten av en plötslig invasion från ett grannlands sida. Vidare kommer alltså även en hotbild upp i detta sammanhang. Vilka friheter folket i Sverige har, som kan komma att gå åt intet, måste visas på.⁴⁶

Här tar redaktionen upp situationerna i Öresundsprovinserna: Estland, Livland och Kurland, Polen, Schlesvig och Finland. Stycket inleds med meningen ”hur pass stora utsikter svenska män och kvinnor har att behålla vad som ger deras liv värde om de komma under en främmande makts våld”⁴⁷ Detta kapitel, behandlar den hotbild som ligger över Sverige utifall en stormakt skulle invadera dess gränser. Mer specifikt behandlar det även Finland, och beskriver väldigt noggrant vad som hänt i finländsk politik med Rysslands integrering sedan Sverige överlämnat landet till Ryssland att förvalta.⁴⁸

⁴³ *Försvarsfrågan: en handledning*. Stockholm 1913. Kap 1.

⁴⁴ Författaren trycker här på reformer inom arbetarlagstiftning, -skydd och -försäkring, att statens inflytande och makt ekonomiskt sett har ökat innebärande kommunikationsförbättringar och förbättringar för de lägre klasserna då ingripanden till deras förmån kan göras. Även emigrationsmotarbete, egnahemssträvanden och juridiska reformarbeten tas upp bland mycket annat.

⁴⁵ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 13-16.

⁴⁶ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 16.

⁴⁷ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 16.

⁴⁸ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 17.

I denna del av kapitlet tas bland annat de förbud mot allmänna och enskilda sammankomster av olika slag som införts och förvisning och deportering av personer som ansågs skadliga för den statliga ordningen och för det allmänna lugnet upp. En russifiering av Finland sägs ha blivit gjord och med detta menas att ryssar fick bli tjänstemän för särskilda uppdrag i Finland och att ryska blev officiellt språk vid förvaltande ämbetsverk. Enligt redaktionen gäller detta likaså poliskåren som ej talade finska, tog emot mutor och gjorde inbrott, och det ryska gendarmeriet som spionerade på politiskt misstänkta och gjorde husrannsakan på dessa. Denna period, 1899-1905, då detta hände avlöses av en bättre period för Finland. Det poängteras dock att även då russifieringen avtar förblir samhället förstört då det nu bland lägre klasser finns en ”underminerande av aktning för lag och rätt”⁴⁹ och många upprorsförsök liksom bankrån görs. Finland beskrivs under denna period som ”ett land vid upprorets brant”⁵⁰.

Redaktionen berättar i detta kapitel helt enkelt hur fel det kan gå och hur mycket svenska folket har att förlora på att ej ha ett försvar som kan skydda landet mot en stor och mäktig kraft som Ryssland. Sverige skulle då förlora allt landet har. Hur viktigt är det då inte, menar redaktionen, att ha ett försvar som skyddar det som skulle riskeras ”vid svenskt oberoendes ersättande med >>den statliga ordningen och det allmänna lugnet>> i en rysk gränsmark?”⁵¹

Att tänka sig vore nu att svenska folket år 1913 och 1914, vid läsning av denna handledning, ter sig aningen kritisk mot ovan stående argument och frågar sig; Vad rör detta egentligen oss? Även tankar så som att Sverige och Finland är olika sorters länder och att Sverige är ett ointressant mål för Ryssland kan möjligen ha rört sig i tankarna. Argumentet att ett försvar behövs för att skydda de friheter svenska folket hittills har kan ändå tänkas vara ett särdeles starkt argument och kan tyckas borde ha gått hem hos svenska folket. Om kampen mot fler friheter skulle fortgå skulle dock en militär kunna sättas in mot strejker och demonstrationer, något som påpekas i *Försvar och samhällsförändring*,⁵² och detta kan säkerligen ha varit en anledning för svenska folket att tveka inför detta argument.

För att ännu mera klargöra att detta argument ändå har en bred grund, underbyggs det med Ellen Keys ord från *Tal till Sveriges ungdom*. Här menar Key att de som inte kan förstå, vad deras nation givit dem, borde besöka Polen, Finland eller Ryssland för att se:

⁴⁹ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 34.

⁵⁰ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 35.

⁵¹ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 46.

⁵² Holmén. 1985. S. 111.

”vad det vill säga att med list eller våld drivas från fädernesjorden; att berövas modersmålet, att dagligen kränkas i sina mänskliga rättigheter, att sakna möjligheter att med lagliga medel ändra dåliga lagar, att sakna den personliga rättssäkerheten”⁵³

Sverige, har man nu i *Försvarsfrågan: en handledning* kommit fram till, har mycket att försvara. Sverige har också anledning att rädas samma öde som länder runt omkring har gått mot.

4.2 Möjligheter till bevarande av självständighet

Många argument som de försvarsvänligas motståndare, de avrustningsvilliga, använder i sin argumentation, enligt *Försvarsfrågan: en handledning*, är att det är lika med hopplöshet för Sverige att över huvud taget ha ett försvar. Med detta ska de avrustningsvilliga mena att Sverige i vilket fall som helst ändå är för litet och har en otillräcklig ekonomisk makt för att kunna stå emot en attack från fienden och då kan man lägga dessa pengar på någonting annat istället. Detta skriver redaktionen för att sedan förkasta dessa motståndarsidans argument.⁵⁴

De motsätter sig argumentet genom att mena på att man inte ger upp kampen mot exempelvis sociala orättvisor bara för att det känns hopplöst. Nej, istället, poängterar de, är det en skyldighet att sörja för vårt försvar och genom att arbeta för sin sak skänker man mod till andra.⁵⁵

Sverige är inte utan hopp om ett annat land skulle vilja ta hela eller delar av Sverige till sitt. För det första underbyggs detta argument med att ett neutralitetsförsvar, som är till för att avskräcka från intrång på landets territorium och avskräcka från neutralitetskränkningar. Ett neutralitetsförsvar ska även markera den vilja till försvar som av redaktionen anses finnas inom Sveriges gränser. Om Sverige rustar upp till ett ordentligt och organiserat så kallat neutralitetsförsvar kanske landet heller inte behöver ingå vapenhandlingar. För självständighet är det viktigaste av allt och Sverige har många möjligheter till att skydda sin självständighet menar redaktionen.⁵⁶

För det andra är Sveriges största potentiella fiende, Ryssland, inte så stark som det utåt verkar. Rysslands verkliga maktställning är svag och detta beror bland annat på att landets area är gigantisk och kommunikationerna över denna yta är dåliga. Storleken innebär även att landet måste ha stationerade trupper vid alla gränser. Till detta läggs även hänsyn till att i vissa provinser i landet är de inre förhållandena inte så goda och att det i statsförvaltningen finns miss-

⁵³ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 63.

⁵⁴ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 70-71.

⁵⁵ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 70-71.

⁵⁶ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 75.

förhållanden. Redaktionen menar även att det finns även tillfälliga anledningar vilka består av att Ryssland ofta (här: de senaste utkämpade krigen) har haft en, enligt författaren, felaktig utrikespolitik och dålig ledning vid operationsutföranden. Vid en rysk attack mot Sverige skulle således Ryssland, med tanke på ovan nämnda anledningar, inte kunna använda hela sina soldatstyrka på grund av icke befintlig organisation.⁵⁷

Vid en potentiell invasion av ryska trupper menar redaktionen även att Sverige skulle ha övertaget, oavsett Ryssland kommer landvägen eller sjövägen eller om båda skulle användas samtidigt. Vid landvägsalternativet skulle till exempel Fästningen i Boden sätta stopp för en stor del av ryska styrkan medans skärgården skulle underlätta försvaret av Sverige vid sjövägsalternativet.⁵⁸

Av detta dras slutsatsen att Sveriges försvarsutsikter är goda och mycket mera gynnsamma än vid ett ytligt betraktande. Detta innefattar dock ett stort om. Omständigheterna för detta innebär att marinen och armén samarbetar. Ett samarbete i sin tur måste föregås av en organisation för att resultera i god utgång.⁵⁹

För att Sverige dessutom ska kunna använda sig av sin tredje fördel, sitt klimat och sin geografi, måste dessutom armén ha en bredare vinterutbildning och bättre vinterutrustning. Sveriges ringa befolkning måste även användas i största möjliga mån för att kunna mobilisera tillräckligt många i jämförelse med vår folkmängd. Detta måste föregås av en förlängning av krigstjänstskyldig tid.⁶⁰

När det kommer till vad som krävs av flottan för att Sveriges, enligt *Handledningen*, hopplösa läge ska kunna vändas till Sveriges fördel menar man att det inte är läge att försöka behärska haven, dock en behärkning av våra egna kuster. I samverkan med armén ska man försvåra tillträdet till Sveriges gränser genom att inskränka antalet möjliga anfallspunkter och därefter slå till innan fienden är stridsberedd.⁶¹

Sverige kan alltså försvaras enligt *Försvarsfrågan: en handlednings* redaktion. Detta sin underlägsenhet i antal till trots. Om man lägger segern i händerna på det land som har haft flest soldater, kanoner eller fartyg i en stridighet två länder emellan genom tiderna skulle hela historien vara en serie underverk menar författaren och pekar på slag så som grekernas vinster

⁵⁷ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 75-76.

⁵⁸ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 78-79.

⁵⁹ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 84.

⁶⁰ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 86-87.

⁶¹ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 88.

mot perserna vid Maraton och Salamis där grekerna innehade 10 procent av persernas motsvarande styrka.⁶²

4.3 En befintlig krigsfara

En del agitatorer för den försvarskritiska sidan argumenterar för ett krigens upphörande, vilket författarna till *Försvarsfrågan: en handledning* tycker är felaktigt uttalande. Istället menas här att alla de olika sorters krig som är begynnande, eller de stridigheter och oenigheter som finns runt om i världen, kommer att fortsätta eller starta. Redaktionen argumenterar här för att världsfred är omöjlig att uppnå innan alla folk har en enhetlig kultur, vare sig denna är europeisk eller inte. Man poängterar även att en europeisk avvärjning skulle skapa anarki i världen.

4.3.1 Krigsfara i Norden

Sverige i sig, har inga kolonier men den kolonialpolitiska diskussionen är i vilket fall central för Sverige på denna tid. Detta på grund av att de politiska och koloniala konflikter som finns kan flyttas över till europeisk mark och helt plötsligt är kriget nära Sverige menar redaktionen.⁶³

Den mest sannolika krigsfaran för Sveriges del är dock ett krig där en granne blir indraget vilket skulle göra så att Sverige ej har möjligheten att vara neutral. Om Ryssland som exempel, skulle vilja ha Norges isfria hamnar för att fullfölja sin dröm, vilken här beskrivs som ”Rysslands längtan efter havet”⁶⁴, skulle Sverige inte ha så mycket val annat än att bege sig in i krig menas det.⁶⁵

En annan anledning till krigsfara för Sveriges del är om en rovgirig granne skulle frestas av Sveriges malmfält eller andra råvarutillgångar Sverige har i sin ägo. Man menar att det finns bevis på att Ryssland sneglar åt dessa tillgångar då man har funnit exemplar av en rysk-svensk parlör i vilken det finns översättningar så som: ”Om ni för mig vilse, skjuter jag er!” och ”Hava svenska trupper gått förbi?”, ”Hade de med sig kulsprutor?”⁶⁶ Detta ska visa på i vil-

⁶² *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 65.

⁶³ *Försvarsfrågan: en handledning* 1913. S. 101.

⁶⁴ *Försvarsfrågan: en handledning* 1913. S. 122.

⁶⁵ *Försvarsfrågan: en handledning* 1913. S. 122-23.

⁶⁶ *Försvarsfrågan: en handledning* 1913. S. 129.

ken krigsfara Sverige egentligen befinner sig i och rättfärdiga en upprustning och kvarhavande av den svenska armén.⁶⁷

4.3.2 Krigsfara på grund av demokratin

Sverige är i denna tid i en demokratiseringens era. Denna demokrati är även enligt dessa försvarsvänner en anledning till varför man behöver ett ordentligt försvar. Detta beror på att man i Frankrikes exempel har sett att efter en radikal demokratisering, (läs: franska revolutionen) följer en blodig era. I och med att folket får ökat inflytande ökar krigsfaran eftersom folket har lärt sig att man får sin vilja igenom med våld. Det enda som kan stoppa detta, förutom att man har ett försvar som kan lugna situationen, är annars upplysning till folket, vilket då menas lugna upphetsningen.⁶⁸

4.4 Även ett neutralt land kräver ett försvar

Socialdemokraterna under denna tid ville gärna vara neutrala. Neutrala vill även *Handledningens* redaktion att Sverige ska vara och förbli, men poängterar här att en deklaration av neutralitet inte ger en ”fredens välsignelse för alltid”.⁶⁹

Det är svårt att hålla sig neutral menar redaktionen. Det som krävs är att man avhåller sig från allting som kan anses partiskt, även om det är närmsta grannen som är indragen i krig. Vissa skyldigheter som man som deklarerat neutralt land måste uppfylla för att hålla sig neutral kan man också endast uppfylla genom att själv ha en militär styrka.⁷⁰

Det ska även påpekas att med deklarerad neutralitet menas en neutralitet som landet har yttrat sig om men som inte har blivit garanterad av en eller flera stormakter. För att en stormakt ska garantera ett annat lands neutralitet menar man här att denna stormakt måste ha intresse för exempelvis landets gränser eller naturtillgångar. Det enda land som författaren här menar är intresserat av Sverige är Ryssland, vilka Sverige inte vill ha som garant för sin neutralitet. Sverige är alltså endast deklarerat neutral, ej garanterat neutral som exempelvis Belgien och Schweiz är vid detta tillfälle.⁷¹

⁶⁸ *Försvarsfrågan: en handledning* 1913. S. 106-107.

⁶⁹ *Försvarsfrågan: en handledning* 1913. S. 131.

⁷⁰ *Försvarsfrågan: en handledning* 1913. S. 133-134.

⁷¹ *Försvarsfrågan: en handledning* 1913. S. 137.

Detta betyder att Sveriges neutralitet enligt redaktionen ej är speciellt säker och att detta i sin tur innebär ett skäl till varför Sverige bör ha ett starkt försvar. Man poängterar att:

”kan ett folk ej för sitt försvar ge ut så mycket, att det kan upprätthålla sin ställning i världen, då rycker det ned i andra ledet, då sjunker det ned till en statistroll. Det finnes då alltid en starkare till hands, beredd att intaga dess plats i världen.”⁷²

Detta citat, efter yttrande av en tysk statsman vid namn Theobald von Bethman-Hollwegs, menar redaktionen kan tagas som helt sant efter att ha betraktat de senaste månadernas händelser i Europa. Gällande rustningsbegränsningar är dessa bara för ytligt beskådande eftersom man menar att Tyskland nu finansiellt lägger mycket av sin budget på militär upprustning och Frankrike precis har förlängt sin värnpliktstid med från två till tre år. Detta trots att olika rustningsavtal har ingåtts.⁷³

4.5 Olika så kallade fredsgarantier

På två olika punkter finns så kallade fredsgarantier som den försvarskritiska sidan tar upp som argument enligt *Försvarsfrågan: en handledning*. Garantierna ska, genom sin existens och utveckling, kunna garantera fred eller i alla fall öka chanserna för att Sverige ska kunna behålla sin neutralitet och undanhålla sig från krigssituationer. Dessa två punkter är kultur och arbetarna.⁷⁴ Från försvarskritiska håll, berättar redaktionen, menas det att kultur och en utveckling av denna, skapar en fredsvilja hos folket i Sverige. Helt enkelt, är man kultiverad angriper man ej varandra. Detta är dock helt fel enligt *Handledningens* redaktion.⁷⁵

Var germanerna mer kultiverade än romarna, frågar sig redaktionen? Var turkarna mer kultiverade än de greker de besegrade? Nej, menar redaktionen, det enda i detta sammanhang som kan tänkas fungera är om man lyckas kultivera ryssarna och att de genom denna kultivering skulle låta bli att angripa Sverige. Kulturen är alltså inte en garanti för fred i Sverige. Däremot är en kultiverad befolkning bra för militärens effektivitet då kultiverade personer utgör intelligenta krigare och bra ledare. Dessutom gör en rikare kultur Sverige mer värt att försvaras.⁷⁶

Att arbetarklassen skulle verka som en fredsgaranti för Sverige menar man i *Försvarsfrågan: en handledning* vara såväl osannolikt som helt ogenomtänkt. Det som av den försvarskritiska

⁷² *Försvarsfrågan: en handledning* 1913. S. 160.

⁷³ *Försvarsfrågan: en handledning* 1913. S. 160.

⁷⁴ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. Kap 8 och 9.

⁷⁵ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 161-163.

⁷⁶ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. Kap 8.

sidan menas när de exemplifierar arbetarklassen som fredsgaranti är att det inom denna klass finns en fredskärlek. Dessutom krävs av arbetarklassen en internationell sammanhållning i kampen mot arbetsgivarna enligt de försvarskritiska och därför skulle krig inte hända. En större känsla för broderskap och för fredskärlek menas det finnas inom denna klass.⁷⁷

Författaren menar istället att den fredskärlek och det broderskapsintresse som skulle finnas inom arbetarklassen, som ovan nämnt, skulle hindra benägenheten att vilja försvara och skydda sitt land gentemot andra klasser om dessa skulle vara vid makten. Kampen finns i arbetarna och deras intresse att vilja skydda de reformer som genomförts och som gynnar dem borde, enligt redaktionen, bidra till ett större intresse att skydda det land som har genomfört dessa reformer.⁷⁸

Arbetarklassen kanske istället för en fredsgaranti är en krigsorsak, menar man i *Försvarsfrågan: en handledning*, då ”fanatiskt troende anhängare av broderskap”⁷⁹ med mottot ”frihet, jämlikhet och broderskap”⁸⁰ förut har startat några av historiens största krig.⁸¹ Att som socialdemokraterna som, enligt redaktionen, uttalar sig om att en begynnandede revolution i Ryssland skulle bidra till att Sverige kan lägga ner delar av sitt försvar menar istället redaktionen borde bidra till det motsatta. Revolutioner har enligt redaktionen en tendens till att sprida sig och påverka inte bara landet i fråga utan även omvärlden.⁸²

4.6 Budgeten och försvaret

Den allra största anledningen till att försvaret skulle läggas ned menas av liberaler och socialdemokrater, enligt *Försvarsfrågan: en handledning*, vara den ekonomiska anledningen. Alltså att allt för stor del av statsbudgeten gick till militären istället för att satsas på sociala reformer, utbildning med mera.⁸³ Argument för att försvaret inte alls tar speciellt mycket av Sveriges finanser följer här:

⁷⁷ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 170.

⁷⁸ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 171-172.

⁷⁹ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 201.

⁸⁰ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 201. (Även tidningen Social-Demokratens motto)

⁸¹ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 200-204.

⁸² *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 200-204.

⁸³ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. Kapitel 12, 13.

Försvarsfrågan: en handledning bygger sin argumentation på två typer av statistiska uppgifter i denna avdelning. Dels förhållandet i budgeten mellan försvarskostnader och andra statsutgifter, dels försvarskostnaden per invånare.⁸⁴

I jämförelser som den försvarskritiska sidan gör tas Holland och Belgien som jämförelseobjekt upp enligt redaktionen. Procentandelen av dessa länders statsbudget som tas upp av militära kostnader är mycket mindre än Sveriges och detta används som ett argument. Detta vänder sig dock redaktionen emot och argumenterar för att denna procentandel är så pass liten i jämförelse med vad Sveriges är, är för att de har andra kostnader som Sverige inte ens har. Ett exempel på detta menar redaktionen är vattenbortforsling och vallbyggnationer.⁸⁵

Hur stor statsskulden är länder emellan, är även det en del i argumentationen runt de ekonomiska bitarna i försvarsfrågepuslet. Sverige, har en ganska hög statsskuld⁸⁶, men i jämförelse med andra länder som i sin statsskuld har bakat in lån till militära ändamål har Sverige inte gjort detsamma. Detta är ett av den försvarskritiska sidans starka kort i försvarsfrågan står det i *Försvarsfrågan: en handledning*. Socialdemokraten Fredrik Ström sade till exempel i en försvarsdiskussion i Victoriasalen 4 februari 1911 att ”våra rustningar tvingar oss att låna i utlandet”.⁸⁷ Sveriges statsskuld har dock inte, enligt *Handledningen*, en enda post som består av militära utgifter. Detta belägger man med en undersökning, gjord av en överdirektör Ludvig Widell på statistiska centralbyrån, vari det framkommer siffror som pekar på att inga ränteutgifter har kunnat ”upptagas så som försvarsutgifter”⁸⁸

När det då kommer till Sveriges försvarsutgifter i jämförelse med andra länder och med ländernas invånareantal i åtanke har Sverige inte en speciellt hög försvarskostnad. Per invånare i Sverige kostar försvaret av landet 14,47 kronor medan Danmark kostar 12,82, Holland 14,61 och Belgien 13,33 kronor. Sverige hade alltså egentligen kunnat ha en lägre försvarskostnad per invånare men att poängtera är att flera saker ej har tagits i akt menar redaktionen. För det första har man ej räknat med invånarnas inkomster i jämförelsen, kan man då jämföra kostnaden för försvaret per invånare över huvud taget undrar redaktionen? För det andra tas ej tid och arbete för de värnpliktiga med. Om Sverige hade haft indelta soldater hade till exempel försvaret kostat mycket mindre för staten, men detta hade varit tyngre för befolkningen. För

⁸⁴ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913.

⁸⁵ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 244.

⁸⁶ Dock ej så hög med tanke på invånareantal och i jämförelse med andra länder och deras invånareantal. Sveriges statsskuld låg då på ca 100 kronor/invånare. (se not 87).

⁸⁷ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 258.

⁸⁸ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 245.

det tredje ger man i Sverige avlöning till sina befäl och har andra fast anställda. Om man istället, som i andra länder i jämförelsen, hade gett sina befäl skattelindringar, fria resor och en mindre kontant lön hade också försvarskostnaden minskat betydligt argumenterar handledningsredaktionen. Man hade på detta kunnat spara runt 4 miljoner svenska kronor, vilket hade varit lite mindre än 1 krona per invånare mindre i statistiken.⁸⁹

För det fjärde har Sverige ett system för de värnpliktiga som sparar de värnpliktigas föräldrars pengar. Detta system består av att det finns ett bidrag vilket de värnpliktiga får, de värnpliktiga får mat under sin övningstid och behöver ej något annat än det de får där. Detta ökar kostnaden för försvaret i invånarantal men sparar invånarna pengar i alla fall argumenterar redaktionen.⁹⁰

Summa summarum är det svårt att jämföra försvarskostnader länder emellan men om man ändå gör detta, med skillnaderna länderna emellan i åtanke, så kommer man till slut fram till att Sverige ej har ett väldigt billigt försvar menar redaktionen.⁹¹

4.7 Försvarsfrågan: en handlednings förhållning i försvarsfrågan - Karlskrona

I *Försvarsfrågan - en handledning* tas det även upp hur redaktionen tycker att krigsberedskaperna ska se ut och hur allt ska organiseras för bästa möjliga effektivitet och minsta kostnad. Under kapitlet Sjöförsvaret, underrubrik Örlogsbaserna, tas det upp hur man anser att svenska flottan borde vara fördelad över landet. Karlskrona tas här upp, som då hade en av de två örlogsbaserna i Sverige. Förutom dessa båda örlogsbaser, Karlskrona och Stockholm, berättar man om kustfästningar som man vill ska byggas i Göteborg och på Gotland.⁹²

Karlskrona menar man ej mera är lika central i Östersjözonen som staden tidigare varit. Tidigare var Danmark ett större hot än Ryssland och Sverige hade besittningar i Tyskland, innehade Finland och även andra östersjöprovinser. 1913 och 1914 är detta ej mer aktuellt och redaktionen menar att Sverige borde flytta sjöstridskrafterna norrut, till Stockholm, för att lätt kunna åka både norrut och söderut snabbast möjligt. Detta betyder ej att basen i Karlskrona

⁸⁹ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 246-247.

⁹⁰ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 247.

⁹¹ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 255.

⁹² *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 240-243.

ska läggas ned helt, men en betydlig minskning bör ske enligt *Försvarsfrågan: en handledning*.⁹³

5. KARLSKRONA-TIDNINGEN

5.1 Det står inte bra till vid Karlskrona örlogsstation eller vid flottan i övrigt

”Allt mer och mer visar det sig nödvändigt att få flottan rustad året om och en utsträckt värnpliktstid.”⁹⁴ Detta står i en artikel i *Karlskrona-tidningen* den 6 september 1913 som behandlar den stora vakans som finns i Karlskrona och Stockholms sjömanskårer. Man spekulerar i artikeln om varför dessa vakanser, som uppnår siffran 335 bara i Karlskrona, uppkommit och menar att det ständigt utökade arbetet för de arbetande männen som tröttar ut dem och tillslut leder till deras avgång. *Karlskrona-tidningen* avslutar artikeln med att säga att det i nuläget är många av underofficerarna som ”så snart något annat tillfälle ljudes”⁹⁵, kommer att dra sig från vapenmakten.⁹⁶

Den 26 september skriver *Karlskrona-tidningen* i sin ledare under rubriken *Sjöministern och underbefälet* om sjöministerns oduglighet vid sin post. Fartyget Fylgia ska enligt *Karlskrona-tidningen* avgå på långresa den 15 november men de som ska med på denna resa vet inte om detta ännu. Inga listor finns på de underbefäl och manskap som ska följa med Fylgia på den under hela vintern varande turen och redaktören menar att åtminstone de som är gifta borde få reda på om de ska med eller inte. Redaktören frågar sig om detta kan kallas god ordning och hur länge den för närvarande lojala underofficerskåren kommer stanna så länge denna oordning råder? Redaktören påpekar att sjöministerns beteende är allt annat än lämpligt.⁹⁷

Oordning vid avresor, avgångar och vakanser är det som gäller inom flottan i Karlskrona och i resten av landet också menar alltså *Karlskrona-tidningen*. Vems fel är då detta?

Redaktören för *Karlskrona-tidningen* argumenterar för att det är liberalernas fel, som styrande i Sverige. Det är den Staaffska ministären som behandlar flottans manskap orättvist. Redaktören underbygger detta ytterligare genom att peka på de inskränkta matportionerna och det helt från menyn borttagna ölet, på den avskrivning man sätter flottan på och trycker på att libera-

⁹³ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 240-243.

⁹⁴ *Karlskrona-Tidningen (K-T)*. 1913-09-06. S. 3.

⁹⁵ *K-T*. 1913-09-06. S. 3.

⁹⁶ *K-T*. 1913-09-06. S. 3.

⁹⁷ *K-T*. 1913-09-26. S. 2.

lerna tar varje möjlighet de har för att försämra personalens arbetsmiljö och chanser till avancemang. Redaktören menar sedan att liberalerna och den tidning som står för liberalernas politiska inriktning i Karlskrona, *Blekinge läns tidning*, gör allt för att ” misstänkliggöra försvaret och dess målmän.”⁹⁸

Detta menar då försvarsvännen, som verkar finnas i redaktören på *Karlskrona-tidningen*, vara det som just nu händer inom Karlskronas flotta. Minskad lust till att arbeta hos manskapet på de militära institutionerna bidrar så klart inte, kan man tänka sig, till att försvara Sverige på bästa sätt.

Attacken som görs den 7 oktober mot liberalerna och mot *Blekinge läns tidning* grundas på en intervju med ordföranden i Flottans korpralsförening i Karlskrona som *Blekinge läns tidning* har gjort. I artikeln framkommer det att 40 korpraler har avgått från sina poster i Karlskrona och detta menar *Blekinge läns tidning* inte spegla vad majoriteten av korpraler eller flottans män i allmänhet tycker. Något som *Karlskrona-tidningen* menar är helt fel då situationen i Karlskronas flotta är bedrövlig och oorganiserad enligt dem.⁹⁹

Karlskrona-tidningen pekar även, i en notis som följer precis på den ledare som ovan behandlar korpralernas avgång och situationen inom flottstationen i Karlskrona, på två stycken skeppsgossar som precis blivit karlskrivna men ej fått en tjänst som musiker, det de var utbildade till. Istället fick dessa båda före detta skeppsgossar jobba som kockar, som de inte haft någon utbildning till över huvud taget. Inte heller får de lön som karlskrivna nu, eftersom de ej jobbar som det de är utbildade till.¹⁰⁰ Kanske menar man genom placeringen av denna notis att ytterligare peka på hur det ser ut inom stationens manskap när musiker får laga flottans mat?

Vidare tar *Karlskrona-tidningen* i sin ledare den 9 oktober upp en artikel som deras liberala konkurrenter *Blekinge Läns Tidning* har med i sin gårdags bilaga. *Blekinge läns tidnings* artikel heter *Krigslagstiftningens civilisering* och redaktören på *Karlskrona-tidningen* menar att bara denna rubrik och sedan även så klart själva artikeln ”måste uppkalla hvarje tänkande människa till opposition”¹⁰¹. *Blekinge Läns tidning* behandlar i sin artikel det militära rättegångsväsendet och menar att detta rättegångsväsende och rättskipningen inom militären görs med omtanke för deras bästa. Detta svarar *Karlskrona-tidningen* på med följande:

⁹⁸ K-T. 1913-10-07. S. 2.

⁹⁹ K-T. 1913-10-07. S. 2.

¹⁰⁰ K-T. 1913-10-07. S. 2.

¹⁰¹ K-T. 1913-10-09. S. 2.

”Officerskåren har i vårt land ett ytterst otacksamt arbete. Dess medlemmars ärliga bemödanden att göra sin plikt—att tjäna sitt fosterland—blifva ofta afsiktligt misslyckade. Den begär ej, att kritiken skall ”lägga fingrarna emellan”, men den har rätt fördrå, att kritiken går opartiskt tillväga samt att pressen ”pröfvar först och dömer sedan”¹⁰²

Genom detta uttalande visar *Karlskrona-tidningen* tydligt på sin politiska vinkling eftersom de uttryckligen står på militärens sida. De menar i och med denna kritisering av den liberala *Blekinge läns tidnings* artikel att rättegångsväsendet borde vara mildare mot de män som trots allt skyddar Sverige. Överhuvudtaget verkar *Karlskrona-tidningen* stå på högerens sida och på den försvarsvänliga sidan i den debatten.

Vidare menar dock *Karlskrona-tidningen* att med en sådan roll som dessa militära män har, bär de också ett ansvar. Detta ansvar kräver dock sin man. Detta poängteras nedan.¹⁰³

Den 18 juli 1913 gick vedettbåt nummer 9 på grund utanför västra Långö i Karlskrona skärgård. Vedettbåt nummer 9 var ett fartyg ombyggt på Örlogsvarvet i Karlskrona. Denna grundstötning anmäldes som brukligt till krigsfiskalämbetet och den 24 oktober lämnades en memorial angående grundstötningen in. Den artikel som behandlar denna anmälan och grundstötning är inte skriven av redaktören men har sin plats i ledarspalten och är skriven av ”en i frågan initierad”.¹⁰⁴

Rubriken är *Hvem bär ansvaret* och får avsluta detta kapitel som behandlar argumentet att flottstationen i Karlskronas situation inte är så god i fråga om organisation och ekonomiska tillgångar. Skribenten frågar sig alltså ”hvem bär [...] ansvaret för att dyrbar materiel sättes i händerna på personer, som icke är kompetenta att sköta den samma?”¹⁰⁵ Skribenten menar att någon som har ansvaret för sådan utrustning som det i detta fall är syftat till måste ha dels rätt utbildning för navigation och dels ha manskap som även de har rätt utbildning. Vem som helst kan inte sättas att ha hand om vad som helst! Men om rätt utbildning och manskap finnes ska ansvarig inte ha några problem med att ta på sig ansvaret när väl olyckan är framme.¹⁰⁶

Flottan är alltså helt och fullt oorganiserad och det behövs mer pengar till just flottan för att göra den duglig. Manskap och befälhavare vill inte längre jobba i vapnet på grund av överbe-

¹⁰² K-T. 1913-10-09. S. 2.

¹⁰³ K-T. 1913-11-26. S. 2.

¹⁰⁴ K-T. 1913-11-26. S. 2.

¹⁰⁵ K-T. 1913-11-26. S. 2.

¹⁰⁶ K-T. 1913-11-26. S. 2.

lastning och detta försvagar även det militären. Löses överbelastningen, kommer flottan att fungera mycket bättre och vid behov kunna skydda Sverige menar *Karlskrona-tidningen*.¹⁰⁷

5.2 Ryska inflytelser¹⁰⁸

Under denna rubrik skriver man i *Karlskrona-tidningens* ledare om hur en tysk tidning har publicerat en ledande artikel en månad tidigare. I sin artikel menar den tyska tidningen, *Schlesische Zeitung*, att Sverige är illa ute på grund av landets regering. ”Sveriges utrikespolitik har avgjort segrar i Rysslands farvatten”¹⁰⁹ Det är vad *Schlesische Zeitung* hävdar att den Staaffska ministären bidrar till. Dessutom skriver de att den Staaffska ministären ”genom ryska älskvärdheter föras i ledband”¹¹⁰. På detta kommenterar dock *Karlskrona-tidningens* redaktör genom att påpeka att detta inte är att se till verkligheten och att inte ens det liberala partiets ledande män har Ryssland bakom ryggen. Att det skulle ligga någon sanning i dessa teorier om ryska ledband menar redaktören för *Karlskrona-tidningen* bara är en ren förolämpning mot hela den svenska nationen.¹¹¹

Detta är det enda ställe under undersökt år som ett gott ord om den staaffska ministären nämns i *Karlskrona-tidningen*. Argumentet att Ryssland är Sveriges största hot är annars väldigt frekvent använt i försvarsfrågan i denna tidning. Dock är ju den schlesiska tidningens uttalande inte bara onda ord om Staaffska ministären utan angående hela Sverige vilket även redaktören skriver¹¹².

Från en person som kallar sig Observator kommer även en insändare som visar på hur Ryssland ses som ett hot även i allmänhetens ögon. Under rubriken *De ryska örlogsbesöken* skriver Observator att den enligt internationell kutym givna tillåtelsen för ryska fartyg att äntra svenska farvatten och hamnar visst kan vara godkänd enligt den samme. I just detta fall skulle de ryska fartygen i fråga vara torpedbåtsförstörare men enligt Observator var inte de ryska fartygen av denna typ utan ”enligt maritima handböcker”¹¹³ minutläggningsfartyg. Dessa ska ha rört sig i Kalmarsund och kring landsortsskären. När nu fartygen istället varit minutlägg-

¹⁰⁷ K-T. 1913-11-26. S. 2.

¹⁰⁸ K-T. 1913-10-10. S. 2.

¹⁰⁹ K-T. 1913-10-10. S. 2.

¹¹⁰ K-T. 1913-10-10. S. 2.

¹¹¹ K-T. 1913-10-10. S. 2.

¹¹² K-T. 1913-10-10. S. 2.

¹¹³ K-T. 1913-10-11. S. 6.

ningsfartyg frågar nu sig Observator om denna slags fartygstyp verkligen är önskvärda i skärgården och i svenska hamnar?¹¹⁴

Att i tidningen trycka en insändare som denna, angående minutlägningsfartyg i svenska farvatten, kan vrida tankarna åt hållet att redaktionen hade i baktanke att visa på att Ryssland visst är ett hot för Sverige. Att låta minutläggare vara där våra egna fartyg, och civila båtar, går är väl inte så trevligt för någon, militär som privatperson? Att överhuvudtaget veta, om man inte redan visste, att ryska militärbåtar vistas på svenska vatten kan få en annars fredsvivande person att vilja skydda sitt land. Bättre blir det då inte för dessa personer i sin ovetskap om möjlig rysk invasion, som försvarsvännerna menar är möjlig, när *Karlskrona-tidningen* publicerar följande två följetonger.

Följetong nummer ett innehåller en rad artiklar som behandlar personer som suttit i rysk fångenskap. Den andra delen av följetongen behandlar till exempel en skånsk husarofficers erfarenheter. Löjtnant Nordlander, som denne husarofficer heter, berättar att hans vistelser i rysk fångenskap inte var så farliga då han snart fick komma tillbaka hem igen. Vakterna var enligt Nordlander vänliga och Nordlander fick behålla alla sina tillhörigheter under de två dagar han satt under rysk kontroll innan han fördes till Riga.¹¹⁵ Detta verkar inte speciellt likt någon skrämselfpropaganda. Beakta då följetong nummer två.

Den andra följetong som ges ut av *Karlskrona-tidningen*, dock inte riktigt i samma genre som ovan nämnda, då den första följetongen är mer skönlitterär och som sagt icke så vidare skrämmande. Denna följetång däremot med titeln *Rysslands längtan till Hafvet* är en skrämmande historia. I den tredje delen som utkommer med *Karlskrona-tidningen* den 30 september 1913 inleds följetongsdelen med:¹¹⁶

”Nåväl, säger man nu, det må vara riktigt, att Rysslands historia regeras av främmande fördomar eller ett abstrakt förnuft. Men ”törsten efter det salta vattnet” är ingen rysk fördom; hvad ryska folket begär, är ”djup och svart och bördig mylla”.¹¹⁷

Men, menar skribenten, ”det är i den ledande klassens psykologi man skall söka, och icke i bondens. Och denna ledande klass har längtat till hafvet”¹¹⁸ Detta har lett till att Ryssland har återuppbyggt sin östersjöflotta efter 1909, ställt samman sina militärförläggningar och dessut-

¹¹⁴ K-T. 1913-10-11. S. 6.

¹¹⁵ K-T. 1913-10-11. S. 3.

¹¹⁶ K-T. 1913-10-30. S. 3.

¹¹⁷ K-T. 1913-10-30. S. 3.

¹¹⁸ K-T. 1913-10-30. S. 3.

om lagt järnbanor i Finland. Lägg till detta de nya sjöbefästningarna i Finska viken, menar författaren i sin berättelse.¹¹⁹

”Mer än någonsin är det därför just nu svensk fosterländsk plikt att ”hålla vårt krut torrt och lita på Försynen”—och icke genom förhastade reflexioner eller förskönande omskrivningar för oss själva och andra bemantla det verkliga läget”¹²⁰

Argumentet att Ryssland skulle kunna vara på intåg över Sveriges gränser är ett argument av vidd, det förekommer flertalet gånger på olika sätt på *Karlskrona-tidningens* sidor. Ett avslutande exempel i detta stycke om Ryssland som hotande angripare i argument använda av försvarsvännerna i *Karlskrona-tidningen* är en ledare publicerade den 30 oktober 1913. Ruriken är *En bedröflig historia* och visar på det sätt man trodde att Ryssland bidrog ekonomiskt till den försvarskritiska sidans propaganda. I ledaren skrivs det om Harald Svenskes broschyr. En broschyr som man inte vet vem som har författat, men i vilken det står berättat om Sveriges historia på ett sätt som enligt redaktören på *Karlskrona-tidningen* är sannerligen missvisande. Detta arbete är det andra Harald Svenske har gett ut och man menar att i diskussionen om den förra broschyren ”uttalades högt den misstanken att honoraret för skriften utgjordes av ryska rubler, totalt blottade, som den var på allt, hvad svenskt tänkesätt i försvarsfrågan vill säga”¹²¹ Den senare utkomna broschyren däremot menar redaktören är så pass bedrövlig ur en försvarsfråge- och högersynpunkt att man inte alls tror detsamma om rysk inblandning i denna då det skulle vara för enfaldigt av Ryssland.¹²²

Liksom denna broschyr anklagas även ett cirkulär som är i omlopp i Blekinge och ”kanske även lite här och hvar i landet för öfrigt”¹²³ som inte har någon underskrift. Enligt *Karlskrona-tidningen* kan dock cirkuläret ha sina rötter i Blekinge och kan ha skrivits av en J. Ingmansson på Stensnäs eftersom det innehåller vissa uttalanden som även denna Ingmansson gjort i olika debatter. Uppropet som cirkuläret är, är enligt *Karlskrona-tidningen* helt frigjort ifrån nationellt sinne och är ”en försvarsnihilistisk cirkulärskrifelse i och för samlande av namnunderskrifter”¹²⁴ värd mycket mer uppmärksamhet än denna fått då man inte vet om den seglar under rysk eller svensk flagg.¹²⁵

¹¹⁹ K-T. 1913-10-30. S. 3.

¹²⁰ K-T. 1913-10-30. S. 3.

¹²¹ K-T. 1913-10-30. S. 2.

¹²² K-T. 1913-10-30. S. 2.

¹²³ K-T. 1913-12-18. S. 2-3.

¹²⁴ K-T. 1913-12-18. S. 2-3.

¹²⁵ K-T. 1913-12-18. S. 2-3.

5.2.1 Grannarna inte sämre de

Även om Ryssland vid denna tid är det största hotet enligt skribenter i *Karlskrona-tidningen* finns det även små antydningar om att även andra länder skulle kunna utgöra ett krigshot mot Sverige. De länder som antydningarna handlar om är grannländerna Norge och Danmark. Förutom flertalet artiklar behandlande spioner från de båda länderna, och artiklar rörande ryska spioner, finns även grannländerna som ett potentiellt hot upptaget i andra artiklar.¹²⁶

Den 3 januari 1914 skriver den även ovan nämnde H-L i en artikel att det är viktigt att man inte bara ser en fiende i de stora makterna. Det ska betänkas, menar H-L, att Norge och Danmark var i kamp med varandra bara för nio år sedan, varför detta enkelt skulle kunna hända igen ”af mer eller mindre själföfvållade orsaker”¹²⁷. Danmark och Norge har denna eventualitet i åtanke och det borde även Sverige ha, menar H-L.¹²⁸

Sverige är dessutom, både till yta och folkmängd, större än Danmark och Norge tillsammans, fortsätter H-L. Detta skulle betyda att Sverige borde ha en sjöflotta som är minst lika stor som dessa båda länders tillsammans. Om det förslag liberalerna har lagt fram går igenom kommer Sverige stå helt underlägset redan år 1920. H-L frågar sig om Sverige verkligen vill ”afstå från äran att vara Skandinaviens förnämsta makt?”¹²⁹.

5.3 Kan om vi vill

Enligt *Karlskrona-tidningen*, som själva svarar på sin fråga om vilka som kan tänkas skriva på det cirkulär som finns på olika ställen i Blekinge, ovan nämnt, finns det många som inte alls vet sitt eget bästa utan bara skriver på detta cirkulär. ”De som verkligen har gjort detta, de vilja nog ej vara med, om någon nedsättning av försvaret, under tider då krigsfaran är mer överhängande än den på länge varit.”¹³⁰

Vidare argumenterar *Karlskrona-tidningen*, i denna ledare som uppmärksammar cirkuläret, att

”Det har under allra sista tiden visat sig, att forna afrustningsiffrare nu, när de verkligen på allvar satt sig in i försvarsfrågan kommit till insikt om, att Sverige kan för-

¹²⁶ K-T. 1914-01-13. S. 3.(Danmark), 1914-01-15. S. 3(Ryssland)

¹²⁷ K-T. 1914-01-03. S. 5.

¹²⁸ K-T. 1914-01-03. S. 5.

¹²⁹ K-T. 1914-01-03. S. 5.

¹³⁰ K-T. 1913-12-18. S. 2-3.

svara sig och att det vore till stort gagn för folket, om så skedde, äfen om det skulle innebära en något förlängd öfningstid, samt ökade utgifter för försvaret”¹³¹

Karlskrona-tidningen uppmanar till sist sina läsare att akta sig för sådana cirkulär och inte underteckna dessa.¹³²

Argument uttryckande dels det att Sverige kan försvara sig, dels att man inte vill ha en nedläggning av försvar i tider då en överhängande krigsfara finns, tas här upp. Vidare tas dessa argument upp även i flera andra sammanhang. Speciellt argumentet att Sverige verkligen kan försvara sig tas även, enligt tidningen, upp av den socialdemokratiska ledaren Hjalmar Branting. Detta tas upp i *Karlskrona-tidningen* den 8 december och det efter att Branting hållit ett föredrag i Karlskrona.

Först och främst måste *Karlskrona-tidningen* självklart på några punkter kritisera Brantings tal men efter att detta är gjort skriver redaktören ”Så som ett glädjande tecken få vi konstatera, att hr Branting dels ansåg, att vi kunde försvara oss, dels att vårt land äfven är värt att försvara”¹³³. Han erkänner även, enligt *Karlskrona-tidningen*, behovet av en ökad vinterutbildning, men anser dock inte att det behövs en förlängd övningstid för beväringarna.¹³⁴

Värt att lägga märke till i detta är att *Karlskrona-tidningens* redaktör här poängterar att detta inte alls måste vara hela socialdemokratins åsikter som Branting här framför. Redaktören menar på att Branting ”som mycket tränad agitator”¹³⁵ har en förmåga att rätta sig efter vem han talar till. Kanske talar han då till Karlskrona med dessa åsikter eftersom staden är en militärstad. Redaktören jämför med att Branting kanske inte alls hade argumenterat på samma sätt om han hade pratat inför riksdagen eller ”på ett hetsmöte vid Liljans”.¹³⁶

5.3 Militärstaden

Brantings argumentation, menar alltså *Karlskrona-tidningens* redaktör, är speciellt anpassad till Karlskrona befolkning.¹³⁷ Ett folk beroende av sin militärstation. Självklart tar man hänsyn till vilken publik man talar till och så gör även *Karlskrona-tidningen* själv. Att inte ta upp den

¹³¹ K-T. 1913-12-18. S. 2-3.

¹³² K-T. 1913-12-18. S. 2-3.

¹³³ K-T. 1913-12-08. S. 2.

¹³⁴ K-T. 1913-12-08. S. 2.

¹³⁵ K-T. 1913-12-08. S. 2.

¹³⁶ K-T. 1913-12-08. S. 2.

¹³⁷ K-T. 1913-12-08. S. 2.

lokala förlust det skulle bli om Karlskrona ej längre fick vara huvudstation skulle antagligen vara dumt och att slänga bort ett väl fungerande argument i försvarsfrågan.

Den 3 januari publicerar *Karlskrona-tidningens* skribent H-L en lång artikel vari det behandlas dels just sjöförsvarets betydelse i jämförelse med arméns betydelse i fråga om angelägenhet för Sveriges framtid, dels Karlskronas situation om alla fartyg togs bort från stationen.¹³⁸

Artikeln börjar med att konstatera ”Sjömakt är världsmakt!”¹³⁹ för att sedan exemplifiera detta påstående med historiska retoriska frågor så som varför Tysklands makt har ökat så pass mycket som den gjort efter det att Tyskland bestämt sig för att satsa på flottan? Under den nyare historien, menar H-L, har Sveriges storhets- och svaghetsperioder stått i beroende till svenska sjömaktens skiftande styrka. När Sveriges flotta har låtit förfalla, har Sverige samtidigt överlåtit styret över världens hav till fienden, fortsätter H-L.¹⁴⁰

Vidare menar även H-L att Sveriges kust är för lång för att skyddas av endast fyra kuststationer. Dessa kustfästningar gör heller ingen nytta i nuvarande läge menar H-L, då dessa kustfästningar bara skyddar den skärgård som de är situerade i. Om Sjöförsvaret skulle få mer resurser, kommer området som går att skydda, ändock fortfarande bara skärgårdarna runt omkring kuststationen, bli större men ej tillräckligt stort. Fienden går inte in i skärgårdarna utan mycket eftertanke och H-L menar alltså att Sveriges flotta måste vara mer offensiv än defensiv på det hela taget.¹⁴¹

”Och vi skulle, genom att draga oss in i skärgårdarna, själfva öppna väg för att underlätta vår fiendes invasionsföretag! Kan denna tanke ens tänkas af fosterländske män? Och ändå har den indirekt blifvit uttalad i flottans kanske mest hängifna, åtminstone mest förståeliga samhälle!”¹⁴²

Detta samhälle som åsyftas, Karlskrona, är självklart måltavla för denna sorts propaganda, med sin skärgård och sitt för fienden lättillgängliga läge. H-L fortsätter sin artikel med att fråga sig: ”Hvad skulle det blifva af Karlskrona om skärgårdsförvarsprincipen med 6 á 7 pansarbåtar genomföres?”¹⁴³

¹³⁸ K-T. 1914-01-03. S. 5.

¹³⁹ K-T. 1914-01-03. S. 5.

¹⁴⁰ K-T. 1914-01-03. S. 5.

¹⁴¹ K-T. 1914-01-03. S. 5.

¹⁴² K-T. 1914-01-03. S. 5.

¹⁴³ K-T. 1914-01-03. S. 5.

Karlskrona med den minsta skärgården av de fyra tilltänka huvudstationsförslagna städerna, kommer således på grund av detta också bli det minst viktiga och minst tillgodosedda om denna försvarsprincip, med mindre försvarsanslag till flottan, går igenom. ”Från sin hedersplats som Sveriges hufvudstation skall staden sjunka ner till skyddsområde”.¹⁴⁴ Kommer ens Karlskrona få vara kvar ens som ett skyddsområde mera, frågar sig H-L, och fortsätter med att konstatera att ”Karlskrona öde står och faller med flottans! Må dess innebyggare betänka detta!”¹⁴⁵

Liksom ovanstående skribent tycker även författaren till en insändare publicerad 11 dagar senare. Författaren är ”ifrån fackhåll”¹⁴⁶ och menar, liksom H-L, att läsarna måste betänka den stora roll som Sveriges kustfästningar verkligen spelar nu och även den roll de kan komma att spela i ett framtida krig. Redan nu måste Sverige därför ”anlägga sådana på de viktigaste, för fienden eftersträfvansvärda, punkterna, förse dem med tidsenlig bestyckning m.m., så de i krigstid kunna fylla sin uppgift.”¹⁴⁷

På samma sätt som Karlskrona åsyftas i den förra artikeln skriven av H-L, och är riktad till Karlskronas invånare, kan man tolka den senare insändaren på samma sätt. Att författaren, som *Karlskrona-tidningen* i alla fall säger att skribenten är, är ifrån fackhåll kan göra det som sägs i insändaren mer trovärdigt för läsarna. Visserligen är detta en högertidning och läsarna av denna tidning är beredda på tidningens politiska vinkling. Ändå blir denna insändare en slags varning till Karlskroniter och Blekingebor i allmänhet för vad som komma kan om kriget skulle komma och försvaret ej är rustat eller åtminstone på väg att bli så.

Den 29 april skriver en person som kallar sig för X till *Karlskrona-tidningen* med viljan att yttra sig i diskussionen om huruvida Karlskrona ska verka som huvudbas eller som skyddsområde. X menar att det finns både för och nackdelar med båda och verkar egentligen bara vilja trycka till *Blekinge läns tidning*, den även ovan nämnda liberala lokala konkurrenten till *Karlskrona-tidningen*, eftersom *Blekinge läns tidning* har sagt att högern vill flytta Karlskrona flottstation till Stockholm. Detta skulle enligt X även innebära att personalen tillslut skulle behöva flytta från Karlskrona till Stockholm. X menar även att högern inte alls vill flytta flottstationen till Stockholm och att sjöministern i ovan nämnda tal istället vill verka för en utvidgning av Karlskrona som huvudstation. Om högern nu får som de vill, vilket även X verkar

¹⁴⁴ K-T. 1914-01-03. S. 5.

¹⁴⁵ K-T. 1914-01-03. S. 5.

¹⁴⁶ K-T. 1914-01-14. S. 3.

¹⁴⁷ K-T. 1914-01-14. S. 3.

vilja, och Sverige kommer satsa på snabbare pansarbåtar, så behövs varvet i Karlskrona för tillverkningen av dessa och då skulle utökningen av Karlskronastationen vara mycket passande till detta syfte, pekar X slutligen på.¹⁴⁸

Dock säger den handledning som tidigare behandlats att man visst från högerhåll vill flytta huvudstationen från Karlskrona till Stockholm. Detta för att det största hotet verkar komma österifrån.¹⁴⁹

5.3.2 Blekinge och bondetåget

I *Karlskrona-tidningen* gör man alltså allt från högerhåll för att skrämman upp de lokala invånarna och få dessa att inse att Karlskrona är i fara och endast ett bättre försvar kan skydda dem från hot utifrån. Helt klart berör försvarsfrågan Karlskrona och dess omgivande landskap Blekinge, i alla fall från de håll och från de personer som skriver i och till *Karlskrona-tidningen*. Den 12 januari 1914 och fram till den 25 januari kan också resten av Blekingeborna visa för landet att de verkligen bryr sig om försvaret och sitt fosterland. Den 12 kommer ett upprop upp i tidningen om ett bondetåg som ska gå till Stockholm vilket man fram till den 25 januari kan anmäla sig till. Många Blekingebor kommer visa sig villiga att åka med.¹⁵⁰

Uppropet är skrivet av fyra män boende i Blekinge från orterna Törneryd, Hafgården, Olsäng och Jockarp, och dessa män uppmanar nu som sagt Blekinges invånare och *Karlskrona-tidningens* läsare till att följa med upp till Stockholm för att hylla kungen i det i framtiden omtalade bondetåget.¹⁵¹

Uppropet börjar med att påpeka att händelserna runt omkring i världen nu tvingar svenska folket att göra något åt sitt försvar. Sverige måste bli ett tryggt land, och detta genom att ordna sitt försvar. ”Att vi kunna försvara oss erkänner numera”¹⁵² även de som innan har tvivlat på saken och ”att vi böra försvara oss och detta till det yttersta”¹⁵³ kan man inte neka till om man älskar sitt land, menar författarna.¹⁵⁴

¹⁴⁸ K-T. 1914-04-29. S. 6

¹⁴⁹ *Försvarsfrågan: en handledning*. 1913. S. 240-243.

¹⁵⁰ K-T. 1914-01-12. S. 2.

¹⁵¹ K-T. 1914-01-12. S. 2.

¹⁵² K-T. 1914-01-12. S. 2.

¹⁵³ K-T. 1914-01-12. S. 2.

¹⁵⁴ K-T. 1914-01-12. S. 2.

I februari åker sedan försvarsvännerna från Blekinge till huvudstaden och *Karlskrona-tidningen* publicerar ett tal som hålls under Blekingegilletts fest på kvällen den 8 februari. I detta tal uttrycks deras hållning i försvarsfrågan och *Karlskrona-tidningen* hyllar dessa blekingska mäns handlingskraftighet, vilket gör att även detta tal får stå för *Karlskrona-tidningens* åsiktstyp.¹⁵⁵

Talet inleds med att fråga hur många gånger de församlade inte har funderat över hur nödvändigt det är att ha ett försvar, och eftersom försvaret är just anledningen till att de är samlade behandlas det även i talet.

”Skulle stora inloppet—som troligt vore—blifva blockerat under det landstigning försökte å nämnda ställen, så vore det särdeles lyckligt om östra och västra farlederna vore i sådant stånd att vårt lands krigsfartyg kunde passera dessa leder, för att medelst djärva anfall försvåra eller om möjligt förhindra den fientliga transportflottan att landsätta trupperna. Skulle åter fienden lyckas detta—och den i hast samman-satta landstormen icke förmå drifva inkräktarna tillbaka, så måste den retirera bakom Lyckeby-ån, och kanske slutligen vara nödsagade taga reträtten till redutterna eller förskansningarna vid Sunna.

Skulle åter landstigningsförsök, försiggå vid Göholm, blefve säkerligen höjderna vid Agdatorp och Nettraby betydelsefulla—det gällde att från dessa höjder söka hejda de fientliga truppers frammarsch. ”men här vid Nettraby” sade kapten Wester ”är en farlig plats—det är ju vadställe hela sträckan mellan Nettraby och landsvägsbron”.”¹⁵⁶

Talet innehåller alltså hur ett anfall skulle kunnat gå till om så hade hänt i Karlskrona, där Thorhamn och de andra nämnda orterna ligger. Även hur ett sådant anfall hade kunnat gå illa vill man i talet visa på och denna olyckliga utgång har också lett till, menar man senare i talet, att Blekinge förut varit en sådan plats som ständigt bytt nationalitet. Det vill man självklart inte att det ska hända igen och därför borde man i Karlskrona, Blekinge och i resten av landet bygga upp ett försvar som kan förhindra denna typ av olyckor.¹⁵⁷

5.5 Neutralitetens eter

”Efter synnerliga intressanta kapitel om undervisningsväsendet och försvarsväsendet, synar professor S utrikespolitiken i sömmarna. Af särskilt aktuell innebörd är

¹⁵⁵ K-T. 1914-01-12. S. 2.

¹⁵⁶ K-T. 1914-02-14. S. 4.

¹⁵⁷ K-T. 1914-02-14. S. 4.

följande passus: Att låta utrikespolitiken uteslutande bestå i ett oupphörligt tillkännagivande att vi ämnar hålla oss neutrala, detta innebär endast ett ständigt proklamerade av vår vanmakt. Härigenom minskas ju aktningen för vårt folk och försvarar våra försvarsmöjligheter.”¹⁵⁸

Detta citat kommer från en sammanfattning av en skrift skriven av Gustaf Sundbärg, en statistiker, som i största del av de 900 sidor som den i sin helhet består av handlar om en emigrationsutredning. Dessa 900 sidor sammanfattas på mindre än en sida i *Karlskrona-tidningen*, dock görs stor plats i förhållande till antalet verkliga sidor för det som professor Sundbärg uttalar om försvaret. Tänka sig vore då att detta är något som den högerinriktade *Karlskrona-tidningen* tycker är vid stor vikt och något som de vill dela med sig av till sina läsare. Även deras utlåtande om ”synnerliga intressanta kapitel” när det rör andra delar av skriften pekar på att de tycker att även det som komma skall (försvarsfrågeuttalandet) är av samma vikt.¹⁵⁹

Försvarsfrågan: en handlednings inställning till Sveriges neutralitet inte riktigt i samma linje som den som kan tolkas ur Sundbärgs uttalande. Detta eftersom det kan verka som om Sundbärg inte vill att Sverige skall vara neutrala. Annan tolkning kan vara att han visst, i enlighet med *Försvarsfrågan: en handledning* och med *Karlskrona-tidningen* själva, tycker att Sverige skall vara neutralt men att man även borde ta den risk som det innebär att vara neutral med största allvar och då även rusta för ett möjligt anfall. Detta kan också vara *Karlskrona-tidningens* skribents åsikter.

Det är inte förrän näst intill vid krigsutbrytandet på sommaren 1914 som nästa artikel innehållande något som rör Sveriges neutralitet publiceras. Detta är dock inte en ledare eller insändare utan en korrespondent som vänt sig till en ledande högerman i Frankrike för att se vad denne har att säga om Sveriges politiska läge i Europa. Den ledande franske högermannen pekar på att Sverige inte alls bör vara rädda för en rysk invasion och att England och Frankrike är nogga med att se till de skandinaviska ländernas intressen. Däremot tycker han att det är bra av Sverige att de vill öka sin försvarsstyrka och att detta tyder på att Sverige är nogga med att ta vara på den traditionella neutraliteten och det ”sekelgamla oberoendet”¹⁶⁰ som landet har.¹⁶¹

¹⁵⁸ K-T. 1913-11-02. S. 3.

¹⁵⁹ K-T. 1913-11-02. S. 3.

¹⁶⁰ K-T. 1914-07-23. S. 3.

¹⁶¹ K-T. 1914-07-23. S. 3.

5.6 Att förlora fäderneslandets frihet

Att ta vara på den traditionella neutraliteten och sitt oberoende menar ovanstående skribent är viktigt för Sverige och ett argument för varför svenskarna bör försvara sitt land.¹⁶² Den tolfte januari publiceras detta i *Karlskrona-tidningen*:

”Fäderneslandet är det omistliga, och oersättliga. Att förlora dess frihet och oberoende, det är att förlora lifvet. Under främmande ok skulle vår kraft förtvina, vår nationella egenart utplånas. Men mot en sådan möjlighet reser sig förvisso vårt folks självbevarelsekraft och oafslåttligt växande styrka.”¹⁶³

Frihet och oberoende är här viktiga saker för svenskarna påpekas det och i flertalet andra publiceringar i *Karlskrona-tidningen* tas denna frihet upp som något värt att skydda. Den 9 februari finns ett exempel på detta i en berättelse om en vacker augustikväll i ett fjärran land:

”Männen i den lilla gruppen berättade huru de fått utstå bistra strider för bevarandet af sina hem, och äfven för bevarandet af sitt nya lands självständighet. ”Ja”, utropade en gammal farmare, ”då vi här ute fått strida, lida och uppoffra oss för våra hem och detta nya land. Hur mycket hellre skulle icke Ni där hemma vara angelägna om bevarandet af gamla hemlandet, så att det i all framtid måtte förblifva ett fritt, självständigt eget land—detta gamla land, hvilke aldrig varit underkufvad af något annat folk”¹⁶⁴

5.7 Första världskriget börjar

Från april till maj uppkommer ej mycket om försvarsfrågan, på det sätt att man argumenterar för eller emot en utvidgning av försvaret. Istället rör frågorna just utökningen av försvaret; varifrån de pengar som man nu tänker lägga på utökningen ska tas ifrån.

Karlskrona-tidningens redaktör frågar sig den 29 juni; ”Är det verkligen möjligt att svenska män som i likhet med hr Staaff i hans remissdebattsanförande dock funnit; att världshändelserna tala sitt kraftiga språk om nödvändigheten att snabbt och tillfredsställande ordna vårt försvar”? Tillslut kommer redaktören fram till att det inte är så. I ledaren argumenteras sedan frenetiskt för att liberalerna inte kan verka för en kompromiss i övningstidsfrågan utan istället

¹⁶² K-T. 1914-01-12. S. 2.

¹⁶³ K-T. 1914-01-12. S. 2.

¹⁶⁴ K-T. 1914-02-09 S. 4.

lägga ner sina äskanden och ge den totala segern till högern för att skydda Sverige i det nu oroligare europeiska läget.¹⁶⁵

Dagen efter rapporteras om skotten i Sarajevo och därefter sker ej mycket mer diskussioner i försvarsfrågan. Man frågar sig om vi kan försvara oss om ett krig bryter ut och rapporter om övertidsarbete på både varv och i flottan i Karlskrona. Övningar som skulle hållits på Östersjön ställs in och mobiliseringen av landstormen börjar.¹⁶⁶

¹⁶⁵ K-T. 1914-06-29. S. 2.

¹⁶⁶ K-T. 1914-08-03. Flygblad medföljande tidningen.
K-T. 1914-07-31. S. 3.
K-T. 1914-07-29. S. 2.

6 ANALYTISK KOMPARATION OCH SUMMERING

Kanske är det noterat att argumenten från *Handledningen* är både egna argument från den försvarspositiva sidan och motargument mot den försvarskritiska sidans argument. Argumenten i styckena *Något att värna om*, *Möjligheter till bevarande av självständighet*, *En befintlig krigsfara* och *Även ett neutralt land kräver ett försvar* klassar jag som försvarsvännernas egna argument för försvarets bibehållande och argumenten i styckena *Olika så kallade fredsgarantier* och *Budgetens och försvaret* som motargument till de försvarskritiskas uttalade argument. De senare två styckena behandlar det, som enligt denna försvarsvänliga argumentation är ett faktum, att de så kallade fredsgarantierna inte alls garanterar fred i Sverige. Att arbetarklassen snarare kan starta krig med sin revolutionära anda och att kulturen endast kan rädda Sverige på det sätt att den ger något att värna om för svenska folket. Motargument nummer två behandlar det hävdande att Sveriges militär tar pengar från andra reformer och från svenskarna själva. Dementerandet av de försvarskritiskas uttalanden är försvarsvännernas argument.

En annan indelning av argumenten är säkerhetspolitiska, ekonomiska, strategiska och sociala argument. *Handledningens* alla argument är gällande för hela riket och klassas därmed här som nationella argument medan *Karlskrona-tidningens* argument kan delas upp i både lokala och nationella. En vidare diskussion av de olika typerna av argument som förekommer, och var de förekommer följer här:

6.1 Ekonomiska argument

Försvarsfrågan: en handlednings största argument är det ekonomiska argumentet att Sverige inte lägger särskilt mycket pengar på sina militära instanser utan det militären kostar är det väl värt. Att pengarna man lägger på försvaret helt enkelt är pengar Sverige har stor nytta av, nu och i framtiden. Handledningsredaktionen delar sedan upp den summa som militären kostar på en per personbasis över hela landet som tillslut, enligt dem, blir mycket liten. Vidare jämförs detta belopp med andra länders per personbelopp och dessa har en större summa per person. De ekonomiska perspektiven i försvarsfrågan är en stor del av *Handledningens* argumentation då den försvarskritiska sidan använder samma argument emot försvarsvännerna, det att försvaret kostar för mycket pengar. Att redaktionen på *Handledningen* vill värja sig mot sådana påståenden kan man helt klart förstå. Ekonomin är en stor faktor i alla frågor, i alla situationer och i alla grupper om det så är ett land eller en familj det rör. Folket i Sverige vill ju självklart inte ha mindre pengar att röra sig med.

I *Karlskrona-tidningen* tas detta argument ej upp som ett motargument till det liberala och socialdemokratiska ekonomiargumentet. Det man i *Karlskrona-tidningen* fokuserar på när det gäller ekonomiska perspektiv är att de som jobbar inom flottan har det dåligt och på grund av detta lämnar sina jobb. Utbildningarna är dåliga och resultatet av detta är olyckor på båtarna när dessa navigerar fel. Inte heller de militära rättegångarna är ordentligt organiserade enligt *Karlskrona-tidningen*. Flottan behöver alltså mer pengar för att de som jobbar inom flottan skall få det bättre.

Fullt förståeligt är denna lokala vinkling på den ekonomiska biten i försvarsfrågan. *Karlskrona-tidningens* läsare är de personer som jobbar inom flottan och vad vill inte de hellre höra än att de borde få det bättre på sina jobb och att pengar borde läggas på just flottan. Avsaknaden av diskussionen om varifrån pengarna skulle tas ifrån är även den helt förståelig då man inte vill att dessa personer som gläds över ett tillskott till flottan ska fundera över att det är deras egna pengar i form av skatt som läggs därpå. Dessutom fanns det inom högern många högt stående militärer, både på nationell och på lokal basis, vilka självklart verkade för att deras yrke skulle få mer resurser. Detta tas även upp av Holmén när han i *Försvar och samhällsförändring* diskuterar de olika försvarskommittéernas sammansättningar och visar på att de högermän som fanns i kommittéerna var höga militärer och att detta påverkade utredningarna i en försvarsvänlig riktning.¹⁶⁷

Ett av *Karlskrona-tidningens* största argument inom den ekonomiska sfären var, som kanske kan tyckas ganska självklart, att Karlskrona går under om inte flottstationen får vara kvar, och pengar inte läggs på denna. I sammanhang med detta argument kan man även sätta det argument som handlar om att det är just sjöflottan som måste rustas upp, och ej armén, och att denna behövs för att vakta Karlskronas skärgård, och så klart även resten av Sveriges kustlinje. Att lägga extra fokus på sjöförsvaret i argumentationen som försvarsvännerna för i *Karlskrona-tidningen* känns även det helt förklarligt då många i Karlskrona jobbar inom denna sektor. I *Handledningen* tas inte parti för varken flotta eller armé, utan både fördelar och nackdelar med båda grenar tas upp.

Enligt Holmén var ekonomisk argumentering en stor del av försvarsdebatten som fördes i Sverige under åren 1911-1914 (Holmén's periodisering). I diskussionerna som fördes på högre plan förde man argumenten i fråga om vilka kostnader försvaret skulle ådraga sig om det utvecklades i olika riktningar. Avvägningen mellan vapengrenarna och flottans huvudstations

¹⁶⁷ Holmén. 1985. S. 169.

placering var de dominerade sakfrågorna menar Holmén. Han pekar på att det redan 1907 var bestämt att huvudstationen i Karlskrona skulle flyttas till Stockholm¹⁶⁸, vilket mycket väl stämmer överens med vad man i *Försvarsfrågan: en handledning* argumenterar för. I *Karlskrona-tidningen* finns dock inte detta med i beräkningarna inför framtiden. Man menar fortfarande på sommaren 1914 att Karlskrona kommer fortsätta vara huvudstationen för flottan i landet. Antagligen är detta mera vilja än sanning i dåtidens läge.¹⁶⁹

6.2 Säkerhetspolitiska argument

Det som tas upp väldigt frekvent och i stora artiklar, notiser och i insändare i *Karlskrona-tidningen* liksom det även tar upp stor plats i *Försvarsfrågan: en handledning*, är att Sverige en dag, när som helst, kan stå inför en hotande stormakt som vill annektera Sverige. Det land som det syftas på både direkt och indirekt i både tidning och *Försvarsfrågan: en handledning* är först och främst Ryssland.

I *Försvarsfrågan: en handledning* pekas Ryssland ut som ett rovdjur som i hemlighet har stora tankar på att ta stora delar, om inte hela, Sverige. De påpekas att ryska ledningen, till sina militärer, ger ut parlörer som kan komma till användning vid en invasion av Sverige. Liksom i *Karlskrona-tidningen* går *Handledningens* antydningar om rysk invasion i skrämselfpropagandans tecken. Både *Handledningen* och tidningen har delar som innehåller en poängtering av att Ryssland längtar till havet och att Östersjön och Nordsjön skulle vara möjliga anledningar till att de skulle invadera Sverige. Med ord som Rysslands ”törst efter salta vattnet” och ”rovgirig granne” kan både handledning och tidningsartiklar rörande Rysslandshotet tänkas ha känts skrämmande för vem som helst som läst texterna.

Holmén pekar på att den försvarsvänliga sidan i argumenteringen hade ett patriotiskt inslag och att man från högerhåll betonade det ryska hotet som en försvarsupprustningsanledning. Han menar även att högern tyckte att försvarsfrågor måste gå före allt annat och att det inte spelade någon roll om man genomförde sociala reformer om den yttre tryggheten inte fanns.¹⁷⁰

¹⁶⁸ Holmén. 1985. S. 171.

¹⁶⁹ Eftersom Karlskrona är på väg att läggas ned som huvudstation i denna tid. Karlskronas flottstation kommer dock få ett uppsving i och med första världskrigets början, något detta man inte vet om än.

¹⁷⁰ Holmén. 1985. S. 112.

Detta kan stämma väl överens med både handledning och tidning i detta fall då deras anti-Rysslandspropaganda manar till patriotisk anda bland de som läser detta och även ett månande om de sociala reformer som faktiskt vid denna tid har gjorts, vilket, enligt dem, i sin tur bidrar till en vilja att skydda dessa reformer och således en försvarsvänlig inställning.

En skillnad mellan synen på Ryssland i *Försvarsfrågan: en handledning* och *Karlskrona-tidningen* finns dock. *Handledningen* pekar på att Ryssland faktiskt kan vara mycket svagare än vad det verkar som i och med revolution, stor geografisk yta med många gränsländer och dålig kommunikation. Detta medan man i *Karlskrona-tidningen* endast pekar på Ryssland som land efter 1909 faktisk är mycket starkt och med flertalet fästningar längs med bottniska viken och en begynnande uppbyggnad av flottan.

Holmén menar att redan 1906 var uppfattningen av Ryssland den som en ”expansiv stormakt”¹⁷¹ medan man inte tyckte att Tyskland var ett hot att ha i åtanke. Detta återspeglas i både *Försvarsfrågan: en handledning* och i *Karlskrona-tidningen* genom att Tyskland ej över huvudtaget tas upp som potentiellt hot där. Däremot pekar Holmén på att man i 1906 års försvarsplan lade vikt vid att om Danmark skulle lägga beslag på utloppet från Östersjön skulle Tyskland reagera och då vara en potentiell fara för Sverige.¹⁷²

Däremot tas Danmark och Norge upp som faror för Sverige i *Karlskrona-tidningen*, vilket inte sker i *Handledningen*. I *Försvarsfrågan: en handledning* tas Norge upp som en efter unionsupplösningen lite uppstudsigt bror och Danmark som hemlighetsfull och planerande, med spioner sända till Sverige. Detta gör att man i *Karlskrona-tidningen* argumenterar för att Sveriges styrka måste motsvara både Norge och Danmarks styrkor ihop, eftersom Sverige till yta och invånarantal motsvarar de båda grannarna tillsammans.

Att Norge sågs som en potentiell fara pekar även Holmén på då han menar att Norge, efter unionsupplösningen, var ”en främmande stat” med en militär, ej längre endast geografisk, gränslinje länderna emellan.¹⁷³

Att Ryssland sågs som ett så pass stort hot kan, förutom på grund av att Ryssland var oerhört stort i jämförelse med Sverige, bero på att Ryssland efter 1895 ökade sin mobilisering på grund av en ny flottbyggnadsplan som sedan uppdaterades 1908. Detta tar Sandström upp när

¹⁷¹ Holmén. Kungälv 1985. S. 121.

¹⁷² Holmén. Kungälv 1985. S. 121.

¹⁷³ Holmén. Kungälv 1985. S. 121.

han talar om marina rustningar i sjöförsvaret och menar på att ryska flottan under denna tid och fram in på 1910-talet accelererade i uppbyggnad.¹⁷⁴

Att argumenten i den säkerhetspolitiska kategorin tar så stor plats i både *Karlskrona-tidningen* och i *Försvarsfrågan: en handledning* skulle kunna förklaras av den mobiliserande omgivningen. Förutom Ryssland som skapade sig en flotta i Östersjön pågick även en marin kapploppning mellan England och Tyskland vilken, enligt Sandström, hade stor betydelse för styrkebalansen i Östersjön och som kan ha påverkat synen på ett möjligt hot mot Sverige från andra länder.¹⁷⁵ Förutom en mobiliserande omgivning var synen på Ryssland som skräckobjekt, och som vild, rå och hänsynslös, vanlig sedan långt tillbaka i tiden. Termen arvsfiende har också använts för detta land, och i *Ryssligan: flyktingarna från öst och morden i Bollstanäs 1919* av Svante Lundberg menas det att denna benämning på Ryssland gjordes för att ”understryka kontinuiteten i den ryska faran”¹⁷⁶ Dessutom menas det att man i Sverige såg på ryssarna som moraliskt lössläppta och att man beskrev dem som opålitliga och grymma, detta också under åren strax innan första världskriget.¹⁷⁷ Detta kan säkerligen ha påverkat synen på Ryssland i materialet under 1913 och 1914, och gjort Ryssland till en skrämmande potentiell fiende i svenskarnas ögon.

6.2.1 Neutraliteten

Holmén menar på att neutraliteten var ett viktigt inslag i debatten i försvarsfrågan i de olika kommittéerna. I dessa kommittésammanhang pekades det på att ”i ett krig mellan England och Tyskland eller mellan England och Ryssland måste sjöförsvaret kunna hävda Sveriges neutralitet”¹⁷⁸ Detta på grund av att dessa länder skulle kunna vilja ha en stödjepunkt i Östersjön. Holmén skriver även att de personer som argumenterade genom neutralitetsperspektivet även menade att neutraliteten skulle skyddas genom större anslag till flottan.¹⁷⁹

Detta argument tas upp mycket lite i *Karlskrona-tidningen*. Det kan tyckas konstigt eftersom neutraliteten främst, enligt detta argument så som Holmén ovan nämnt menar, skulle kunna skyddas bäst av flottan. Flottan som med sin huvudstation i Karlskrona i så fall skulle behöva utvidgas för att skydda just Sveriges neutralitet, vilket i sin tur skulle gynna Karlskrona. Det

¹⁷⁴ Sandström. 1984. S. 31-32.

¹⁷⁵ Sandström. 1984. S. 30.

¹⁷⁶ Lundberg, Svante. *Ryssligan: flyktingarna från öst och morden i Bollstanäs 1919*. Riga 2004. S. 185.

¹⁷⁷ Lundberg. 2004. S. 186.

¹⁷⁸ Holmén. 1985. S. 124.

¹⁷⁹ Holmén. 1985. S. 124.

som yttras angående neutraliteten i *Karlskrona-tidningen* är mer i riktningen att Sverige istället för att vara neutrala, borde anfälla först. Något som ej är kännetecknande för resten av källmaterialet eller något som Holmén poängterar.

I *Försvarsfrågan: en handledning* tas däremot argumentet upp. Här argumenteras det dock mera just för att förstärka hur mycket det krävs för att ett land ska få kalla sig neutralt och hur bra det är för Sverige att vara neutrala. Genom att peka på att Sverige genom sin icke-garanterade neutralitet är väldigt oskyddade, menar *Handledningen* att det krävs ett bättre försvar.

6.3 Sociala argument

Sociala argument är något som Holmén ej har med i sin uppdelning. I denna uppsats läggs dock de argument som poängterar: att medborgarna känner att de har något att värna om, att sociala reformer måste följas av militär upprustning och att man måste skydda de friheter folk i Sverige har fått, i denna kategori. Något som däremot Holmén tar upp som kan sättas i samband med denna argumentering är diskussionen kring det så kallade inre försvaret där det militära försvaret har en konkurrent i de socialpolitiska äskandena. Detta menar han var en stor faktor i den ekonomiska diskussionen. Det vill säga diskussionen om huruvida försvarets kostnader skulle vägas mot övriga samhällsbehov.¹⁸⁰

Dessa ovanstående argument finns i *Försvarsfrågan: en handledning*. Där påpekar man för det första att folk i Sverige har det bra i jämförelse med andra länder och att detta måste inses av folket i landet. När väl folk inser hur bra de har det, kommer man även att vilja ha ett försvar som kan garantera de sociala reformarbeten som gjorts och de friheter som folk har fått. Här tas det upp specifikt vilka reformer som gjorts och varför det är värt att försvara dessa. Det tas även upp hur det gått med andra länders befolkningars frihet vid en invasion av en stormakt.

När Holmén i *Försvar och samhällsförändring* tar upp sociala reformer och i hans fall högerns försvarspositiva hållning i försvarsfrågan, detta dock i en tidigare period än den som undersöks i denna uppsats, menar han att sociala reformer ”först kunde realiserars när den yttre tryggheten blivit tillgodosedd”.¹⁸¹

¹⁸⁰ Holmén. 1985. S. 186.

¹⁸¹ Holmén. 1985. S. 109.

I *Försvarsfrågan: en handledning* menar man tvärtom, att när sociala reformer gjorts, då måste man satsa på försvaret för att skydda dessa reformer. Holmén säger i detta fall att sociala reformer låg inom intressesfären för högerens del av den försvarspositiva sidan eftersom den var bra för att hålla tillbaka socialismen och dessutom minska vänsterns sätt att se på försvaret som ett sätt för överklassen att hålla nere folket och oroligheter som kunde uppkomma. Oroligheterna skulle inte heller uppkomma om sociala reformer gjordes.¹⁸²

Ett likhetstecken kan alltså sättas mellan militär och reformarbete i båda fallen enligt *Handledningen* och enligt Holmén. Enligt *Handledningen* kommer reformerna dock först och försvarsuppträdning sedan, medan man enligt Holmén tyckte tvärt om, först försvar, sedan läglighet för sociala reformer.

Inget om arbetarframgångar eller sociala reformer finns i *Karlskrona-tidningen* som argument för vad Sverige har att försvara. Däremot framkommer frihet som ett ord gällande för allt det som Sverige har att försvara. En patriotisk känsla utmålas i de publiceringar som gäller vad Sverige har att skydda i *Karlskrona-tidningen*. Exempel på detta är när Sverige, av skribenter, benämns som ett land som aldrig blivit underkuvat, som alltid är förnämt och ärofyllt, vilket inte skulle sägas vara sociala argument utan istället ett försök att få folk vara stolta över sitt land och då kanske vilja satsa resurser på försvaret. Stoltheten över landet är väl då istället tänkt att vara motorn i detta argument.

6.4 Strategiska argument

Enligt Holmén i *Försvar och samhällsförändring* utmärktes perioden 1911- 1914 i den strategiska debatten i försvarsfrågan av en diskussion av de olika vapengrenarna och deras samarbete. Man hade i de olika kommittéerna och utskotten, som Holmén undersöker diskussionen i, olika värderingar i denna fråga och hade vid diskussionerna i åtanke de båda faktorerna; unionsupplösningens inverkan på Sverige och de olika möjligheterna för andra makter att ta sig in på svenskt territorium. De flesta var eniga om att Ryssland stod för det potentiella hotet, både från sjömakthåll och från arméns företrädare. Självklart verkade dock de olika grenarnas företrädare för att just deras gren skulle få mer resurser och kunna byggas ut för att skydda Sverige.¹⁸³

¹⁸² Holmén. 1985. S. 109.

¹⁸³ Holmén. 1985. S. 149.

De argument som *Försvarsfrågan: en handledning* tar upp inom det strategiska området är dels att Sverige kan försvara sig och dels att Sverige inte alls är underlägset andra makter om landet rustar upp i tid. För att Sverige ska kunna försvara sig menar redaktionen dock att man för det första måste ta vara på kunskaper vunna i tidigare situationer. För det andra måste Sverige ej behärska haven, men kusterna. För det tredje måste armé och flotta samverka för bästa resultat och till sist måste Sverige ha ett neutralitetsförsvar som avskräcker från invasion. Om man gör detta i tid kommer Sverige ha en stor chans att klara sig om krig skulle bryta ut menar *Försvarsfrågan: en handlednings* redaktion.

I *Karlskrona-tidningen* är det enda man gör att konstatera att Sverige kan försvara sig. Om detta är ett konstaterande man egentligen har grund för att göra eller om det bara är i hoppfullhet man uttrycker sig är en annan fråga. Däremot förekommer frågan huruvida det är flottan eller armén som ska stå för försvarskalaset mycket mer frekvent!

Skribenten H-L börjar med att förkunna att ”Sjömakt är världsmakt!”¹⁸⁴ och sedan förklara olika länders framgångar genom att de satsat på sin flotta. H-L menar även att Sverige måste skydda sina kuster genom ytterligare flottstationer och ej gömma sig i sina skärgårdar. Liksom H-L, menar även en senare skribent att kustfästningar är den viktigaste militära institutionen ett land som Sverige kan ha.

Det känns inte speciellt konstigt att *Karlskrona-tidningens* skribenter argumenterar för flottans överlägsenhet gentemot armén. Karlskrona är flottan och om en satsning på flottan skulle ske skulle också staden gynnas! Liksom Holmén ovan säger, att de olika företrädarna för sjömakt och armé har olika syn på vilket som är viktigast, har även Karlskrona synen att flottan är viktigare än armén. Det är säkerligen även flottans högre militärer som ligger bakom signaturerna H-L, X och är den ”ifrån fackhåll”¹⁸⁵ som skriver om kustfästningarnas vikt.

Även i talet som yttras i Blekinge gille under bondetåget som publiceras i *Karlskrona-tidningen* med stolta ord, beskriver att ett hot mot Sverige mest troligen skulle komma från havet. Det beskrivs även hur just Karlskrona just då inte skulle klara av en invasion från havshåll och därför också borde förbli huvudstation för flottan i Sverige. Detta för att Karlskrona ej ska bli ett lätt byte varifrån fienden sedan kan fortsätta till resten av Sverige.

¹⁸⁴ K-T. 1914-01-03. S. 5.

¹⁸⁵ K-T. 1914-01-03. S. 3.

6.4.1 Karlskronafrågan

Liksom skribenterna H-L, mannen ifrån fackhåll och X tycker att man borde satsa på flottan framför armén, tycker de även att man borde ha kvar Karlskrona som huvudstation för flottan i Sverige. X påpekar exempelvis att om man, som man tidigare har diskuterat fram och tillbaka, väljer att satsa på en snabbare typ av pansarbåtar, behöver man använda sig av varvet i Karlskrona. Det skulle då underlätta om Karlskrona även var huvudstation.

H-L menar även att flottans öde helt kommer avgöra Karlskronas öde och uppmanar läsarna att betänka detta faktum. Talaren i bondetågstalet menar även att Blekinge och Karlskrona är viktiga om man tänker på det faktum att de har bytt nationalitet så många gånger tidigare.

I *Handledningen* uttrycker man bestämt att flottbasen ska flyttas till Stockholm och för- och nackdelar diskuteras inte så mycket. Man konstaterar endast att Karlskrona ej längre är en lika central del av Östersjözonen som tidigare.

Holmén skriver att när man 1908 och 1909 diskuterade frågan om huvudstation och valde mellan Karlskrona och Stockholm innehöll även diskussionen ståndpunktstagandet mellan armé och flotta. Det fanns då en enighet menar Holmén, mellan kommitténs ledamöter, att stationen skulle flyttas till Stockholm redan då.¹⁸⁶ Det verkar alltså vara så att man i kommittéerna, som Holmén undersöker, tycker att Stockholm borde vara huvudstation, och att man även i *Handledningen* uttrycker sig på detta vis.

Ändå argumenterar man kraftigt i *Karlskrona-tidningen* 1914 för att Karlskrona fortfarande borde få vara kvar som huvudstation. Detta visar på den kraftiga inverkan som flottan hade på staden och det stadens öde som låg vilande på flottstationens vara eller icke vara.

7 SLUTSATS

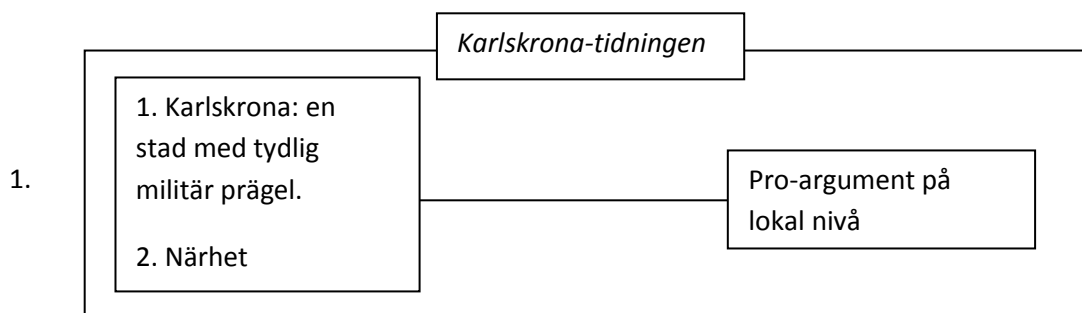
Analysmodellen, boxfigurerna, som presenterades ovan innehöll tre komponenter. Om vi börjar med boxfigur nummer ett. I Karlskrona verkar man vara väldigt mån om att behålla sina militära institutioner på grund av flera anledningar, jobben är ett exempel. Dessutom kan det också vara så att de personer som skriver in till tidningen, exempelvis skribenten ”ifrån fackhåll” påverkar innehållet när det gäller den lokala prägel på argumenten.

Just närheten till vad som kan komma av att man satsar, respektive inte satsar, på försvaret känns som om det kan påverka argumenten som finns i *Karlskrona-tidningen*. I *Försvarsfrå-*

¹⁸⁶ Holmén. 1985. S. 133-134.

gan: en handledning känns det mer som om Sverige, som helhet, påverkas av en eventuell tillbakagång för försvaret medan det i argumenten i *Karlskrona-tidningen* framkommer just vad som skulle hända med Karlskrona och dess invånare om försvarets budget skulle minskas eller om flottbasen flyttar från staden till Stockholm.

Även närheten är en faktor i argumenten som tar upp Ryssland som potentiell fiende och neutralitetskränkare. I *Karlskrona-tidningen* görs man påmind om hur verkliga ryska minutläggare finns i svenska hamnar och att ryska spioner finns runt om i landet, även i Karlskronas närhet. Detta påverkar säkerligen, och bidrar till en större skräck bland läsarna av *Karlskrona-tidningen* än bland läsarna av *Försvarsfrågan: en handledning*. Rysslandsargumentet är av stor vikt bland argumenten i båda kontexterna, men känns som ett argument som ger mer rysskräck bland läsarna av tidningen, och därigenom även fler som känner för försvarsvännerna i denna del av debatten. I *Handledningen* kan dessa Rysslandsargument kännas mer abstrakta men fortfarande av stor vikt som sagt.



Närhet till verkligheten vill jag därför lägga till i boxfigur nummer ett för att komplettera faktorn att Karlskrona är en stad med tydlig militär prägel. Här blir det alltså två oberoende faktorer. Detta eftersom närheten till hur det för invånarna i Karlskrona ser ut i deras stad och deras land, och ej så som de på *Försvarsfrågan: en handlednings* redaktion ser det, verkar påverka pro-argumenten på lokal nivå och med *Karlskrona-tidningen* som kontextuell faktor.

I boxfigur nummer två var kontextuella faktorn *Försvarsfrågan: en handledning* och den beroende faktorn de försvarsvänliga argumenten på nationell nivå. Man skulle kunna tänka sig att den oberoende faktorn, det politiska och nationella organet, är ute efter att få fler av sina läsare att gå på deras linje i försvarsfrågan. Eftersom *Försvarsfrågan: en handledning* är gjord för att folk från hela landet ska kunna läsa den kan man heller inte ta parti i någon lokal fråga, så som Karlskronafrågan. Alla ska kunna känna igen sig i det som redaktionen skriver.

I jämförelsen mellan hur de båda beroende faktorerna ser ut framkommer det att det i *Försvarsfrågan: en handledning* endast finns argument för varför Sverige skulle ha ett försvar och hur detta i så fall skulle se ut för bästa möjliga effektivitet. Dessa argument är av nationell karaktär och berör inte på nära håll någon ort. Den del som innehåller Karlskronas huvudstation är endast en klargörelse av att Stockholm, som nationens centra, även borde vara flottans motsvarighet till huvudstaden i Sverige. Där uttrycks ingen tanke på hur en flyttning av huvudstationen skulle kunna påverka befolkningen i Karlskrona. Det enda som man har i åtanke är bästa effektivitet och organisation för att främja nationens försvar. Ett strategiskt val helt enkelt.

För Karlskrona handlar det inte bara om ett strategiskt val. Det handlar här om stadens överlevnad. Detta återspeglas även i hur mycket denna fråga argumenteras för i *Karlskrona-tidningen*. Staden behöver i skribenternas ögon sin roll som huvudstation och om denna station skulle flyttas skulle också personalen från Karlskrona behöva flyttas eller ersättas.

Samtidigt som många av de nationella argumenten återfinns i *Karlskrona-tidningen* fokuseras det till en större del på just den del som berör huvudstationens vara eller inte vara. Det fokuseras även på hur dåligt det står till i flottan, med flertalet vakanser, dåligt utbildad personal och allmän oreda. Man menar att flottan verkligen behöver mer pengar. Dock kan denna önskan tolkas som att inte vara en önskan om mer pengar till nationens flotta. Det kan istället tolkas som önskningsar om bättre arbetsförhållanden för de flottister som kommer från Karlskrona och som jobbar i Karlskrona.

8 AVSLUTANDE ORD

I denna uppsats har jag belyst ett lokalt perspektiv på försvarsfrågan, och jämfört det med ett nationellt perspektiv. Genom att använda mig av analysmodellerna och därefter jämföra de beroende faktorerna med varandra har jag kunnat visa på att det, genom att gå ner på lokal nivå, går att nyansera den försvarsvänliga sidans argumentation i försvarsfrågedebatten. Förhoppningsvis har jag även bidragit till ytterligare perspektiv på hur försvarsfrågan faktiskt påverkade på andra plan än just för försvaret av landet.

Min undersökning har visat på den olikhet i argumentationen som en fråga kan ha på olika nivåer, beroende på perspektivet. Samma sorts skillnader i argumentationen finns säkerligen även om man till exempel jämför olika städer och orter i landet med varandra, då just på grund av närhetsfaktorn som jag lade till i modellen. Det som påverkar Karlskrona blir också

viktigt för Karlskrona, liksom det som ligger nära en annan stad är viktigt för denna vilket således också kommer påverka argumentationen på denna ort.

Den nationella argumentationen innehåller inte alls samma perspektiv i försvarsfrågan som den lokala. Att just perspektivet är så viktigt visar på hur en debatt verkligen kan, som i syftet nämnts, föras över de lokala agitatorernas huvuden. Vad argumenten i Karlskrona behandlar, visar också på vad de tycker är det viktigaste. Sina jobb och därmed även stadens överlevnad.

9 KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Tryckta källor

Karlskrona-tidningen,

Ansvarig utgivare: Lundborg, Erik Ragnar

Aktiebolaget Amiralitets- och Stadsboktryckeriet

1913

September: 6, 26

Oktober: 7, 9, 10, 11, 30

November: 26

December: 8, 18

1914

Januari: 3, 12, 13, 14, 15

Februari: 9, 14

April: 29

Juli: 23

Försvarsfrågan: en handledning. P. A. Norstedt och söners förlag. Stockholm, 1913.

Staaff, Karl. *Tal i försvarsfrågan. 21 december 1913.* Kungliga boktryckeriet P. A. Norstedt och söner. Stockholm 1913.

Litteratur

Carlsson, Titti & Lönnbom, Ingmar. *Örlogsstaden Karlskrona- ett levande världsarv.* Karlskrona: Karlskrona kommun. 2002.

Dahlgren, Stellan & Florén, Anders. *Fråga det förflutna. En introduktion till modern historieforskning.* Studentlitteratur AB. Lund 1996.

Denk, Thomas. *Komparativ metod- förståelse genom jämförelse.* Studentlitteratur AB. Lund 2002.

Hillbom, Rune. *Karlskrona 300 år- en återblick i ord och bild 1863-1930.* Volym 2. Föreningen Gamla Carlsrona. Karlskrona: Axel Abrahamssons Tryckeriaktiebolag.1979

Holmén, Hans. *Försvar och samhällsförändring. Avvägningsfrågor i svensk försvarsdebatt 1880-1925.* Kungälv. 1985.

Lundberg, Svante. *Ryssligan: flyktingarna från öst och mordet i Bollstanäs 1919*. Nordic Academic Press. Riga 2004.

Norborg, Lars-Arne. *Sveriges historia under 1800- och 1900-talen. Svensk samhällsutveckling 1809-1986*. Stockholm 1988.

Sandström, Anders. *Pansarfartyg åt Sveriges flotta: en studie om flottan och striden om F-båten 1906-1909*. Centraltryckeriet AB. Borås 1984.

Wieslander, Hans. *I nedrustningens tecken*. CWK Gleerup Lund. Skånska centraltryckeriet. Lund 1966.

Internet

Westrin, Johan. *Svensk tidskrifts historia*.

http://www.svensktidskrift.se/?page_id=18

Hämtad: 2011-05-18.